

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOĢIJAS FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

TRĪS LĪDZ ČETRUS GADUS VECU BĒRNU SOCIĀLO
PRASMJU APGUVES VEICINĀŠANA ĢIMENĒ

MAĢISTRA DARBS

Autore: **Kristīne Millere**

Stud.apliec. km05019

Darba vadītājs: asoc. profesors Dr.paed. Aivars Lasmanis

RĪGA

2008

ANOTĀCIJA

Maģistra darba nosaukums un temats ir : „Trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguves veicināšana ģimenē”.

Atslēgvārdi : „sociālo prasmju apguve”, „ trīs līdz četrus gadus veci bērni”, „ģimene”.

Pētījuma mērķis : teorētiski pamatot trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguves nozīmi ģimenē, izstrādāt pedagoģisko modeli sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē un to empīriski pārbaudīt.

Pētījuma teorētiskā daļa balstās uz psihologu A. Ādlera, A. Banduras, Ļ. Vigotska teorētiskajām atziņām, kā arī pedagogu M. Montesori, R. Šteinera, A.Šponas, R.Kaņepējas, D. Lieģenieces, R.Andersones, J.A. Studenta u.c. pedagoģiskajām atziņām.

Empīriskajā daļā tika izstrādāts pedagoģiskais modelis sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē un pārbaudīts 10 ģimenēs Rūjienas pilsētā.

Pētījuma gaitā autore nonāca pie sekojoša secinājuma - izveidotais pedagoģiskais modelis labvēlīgi ietekmē sociālo prasmju apguves veicināšanu ģimenē.

ANNOTATION

Title of this Master's thesis is: "Promoting acquisition of social skills for three to four year old children in the family".

Goal of the thesis is: to theoretically substantiate the acquisition of social skills for three to four year old children in the family to create a pedagogical model for Promoting acquisition of social skills in the family and to empirically fortify it.

The theoretical part is based on psychologist's A. Adler, A. Bandura, L. Vigotsky, theoretical concepts, M. Montesori, R. Steiner, A. Spona, R. Kanepeja, D. Liegeniece, R. Andersone, J.A. Students and other pedagogical concepts.

The pedagogical model was created for the empirical part and verified in 10 families in the town of Rujiena.

Within the progress of research author of the thesis came to the conclusion that the created pedagogical model has a positive influence on the promotion of social skill acquisition in the family.

SATURS

Ievads	1
1. Teorētiskā daļa	4
1.1 Teorētiskā pētījuma mērķis, uzdevumi un pētījuma metožu pamatojums.....	4
1.2.Pētījuma bāzes raksturojums, pētījuma norises apraksts un iegūtās informācijas analīzes rezultāti.....	4
1.3. Teorētiskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu interpretācija.....	7
1.3.1.Sociālo prasmju jēdziens, būtība un klasifikācija.....	7
1.3.2. Sociālo prasmju apguves īpatnības trīs līdz četrus gadus veciem bērniem.....	11
1.3.3. Ģimenes jēdziens, būtība, loma bērnu sociālo prasmju apgūvē.....	15
1.4. Teorētiskā pētījuma gaitā gūtie secinājumi.....	26
2. Empīriskais pētījums.....	27
2.1.Empīriskā pētījuma mērķis, uzdevumi un empīriskās bāzes Raksturojums.....	27
2.2.Empīrisko pētījuma metožu pamatojums un apraksts.....	27
2.3.Empīriskā pētījuma norises apraksts.....	28
2.4.Empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu analīze.....	30
2.5.Empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu interpretācija.....	36
2.6. Empīriskā pētījuma gaitā iegūtie secinājumi.....	43
Nobeigums.....	44
Izmantotā literatūra un avoti.....	46

Pielikumi.....	50
1.pielikums. Jautājumi novērošanai.....	50
2.pielikums. Jautājumi intervijai.....	50
3.pielikums. Anketaptauja sociālo prasmju apguves līmeņa novērtēšanai.....	51
4.pielikums. Kodēšanas tabula.....	52
5. pielikums. Pirmdatu tabula – sociālo prasmju novērtējums.....	53
6.pielikums. Šķērstabulas (<i>Crosstabs</i>).....	54
7. pielikums. Kronbaha alfa metode (<i>Cronbach's Alpha</i>).....	67
8. pielikums. Manna Vitnija tests (<i>Mann-Whitney Test</i>).....	70
9.pielikums. Vilkoksona tests (<i>Wilcoxon Signed Ranks Test</i>).....	72
10.pielikums. Uz bērniem vērstās ģimenes funkcijas.....	75
Pateicības.....	76

IEVADS

Pārejas periodā no totalitāras uz demokrātisku sabiedrību, būtiski mainoties jaunās paaudzes mērķiem, ideāliem un vērtībām, mainās arī izpratne par audzināšanu kā personību mijiedarbības procesu. Nesekmējot atbilstošu audzināšanas darbību, var norisināties dažādu negatīvu sociālo parādību attīstība sabiedrībā, kā arī var veidoties morāles un kultūras normu vērtējuma jauns aspekts un cita attieksme pret tautas tradīcijām, kas savukārt radītu atsvešinātību sabiedrībā un ģimenē (23). Latvijas izglītības sistēmā nepārtraukti notiek organizatoriskā un satura pārveide visos izglītības posmos, pirmsskolas izglītību ieskaitot.

Pirmsskolas izglītības programmā pirmā nodaļa konkretizē pamatuzdevumus bērna attīstībā, tās pirmā apakšnodaļa ir „Sociālās iemaņas un personības attīstība”, tas norāda cik būtisku lomu pirmsskolas izglītībā ieņem bērna attīstības sociālais aspekts (39).

Vispārējās izglītības likums nosaka, ka Pirmsskolas izglītības programmu īsteno vispārējās pirmsskolas izglītības iestādēs, pirmsskolas grupās, kā arī ģimenēs (52). Līdz ar to par uzdevumu bērna attīstībā īstenošanu līdzatbildīga ir kā ģimene tā arī pirmsskolas izglītības iestāde. Taču prioritārā loma bērna audzināšanā ir ģimenei, kuras galvenā funkcija ir ne tikai pēcnācēja radīšana, bet arī viņa personības veidošana un sākotnējā socializācija (23).

Amerikā 2000. gadā tika veikts pētījums par ģimenes lomu bērna izglītošanā uzsākot mācības skolā un pirms mācību sākšanās. Tika noskaidrots, ka bērni, kuru vecāki aktīvi darbojās ar bērniem mājās – lasīja grāmatas, stāstīja stāstus, mācīja burtus vai ciparus, rotaļājās vai spēlēja spēles, un piedalījās mācību darbā izglītības iestādē – piedalījās klases darbā, pārgājienos, izbraukumos, vecāku konferencēs un citās aktivitātēs, uzrādīja būtiskus uzlabojumus tieši sociālo prasmju novērtējumā (11).

Latvijā trīs līdz četrus gadu vecums ir sagatavošanās posms obligātajai pirmsskolas izglītībai, kas noteikta piecu gadu vecuma. Tātad ģimene ir līdzatbildīga par bērna izglītošanu un attīstību. Tomēr visbiežāk par bērnam apgūstamajām zināšanām, prasmēm un iemaņām jaunākajā pirmsskolas vecumā, ja bērns neapmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, vecākiem nav pietiekamas informācijas. Bieži vien, tikai uzsākot obligāto apmācību no piecu gadu vecuma, kā to nosaka Izglītības likums vecākiem sāk rasties priekšstats par izglītības saturu. Ja bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, pirmsskolas pedagogiem ir iespēja vecākus informēt par attiecīgā vecumposma bērna attīstību, bērnam apgūstamajām zināšanām, prasmēm un iemaņām, kā arī to pilnveides iespējām, veicinot ģimenes līdzdalību izglītības satura īstenošanā. Autore personīgā pedagoģiskā pieredze rāda, ka pastāv pretruna starp uzmanību un ieguldījumu, ko bērnu sociālo prasmju apguvei pirmsskolā pievērsš pedagogi un

bērnu sociālo prasmju apguves zemo līmeni. Iespējams šādu pretrunu radījusi ģimenes nepietiekamā līdzdalība bērna audzināšanā, konkrētāk sociālo prasmju apguves veicināšanā.

Rietumos kļūst arvien populārāka sociālo prasmju apguves programmu ieviešana skolās (28,412.lpp.), Latvijas skolās pagaidām sociālo prasmju apguve integrēta mācību priekšmetos. Sociālo prasmju apguves pētīšanai Latvijas apstākļos pievērsušās pedagoģijas profesores D. Lieģeniece no 5 līdz 7 gadus veciem bērniem pirmsskolā un R. Andersone pusaudžiem skolā, pedagogu atziņas vērā ņemamas arī sociālo prasmju apguvei trīs līdz četrus gadus veciem bērniem ģimenē.

Ģimene ir tā pētniecības vide, kas savā ziņā atstāta novārtā, taču tā sniedz ļoti plašas pedagoģiskās iespējas. Tāpēc autore izvēlējusies pētīt vienu no pamatakmeņiem bērna audzināšanā – vienu no sociālās attīstības būtiskām sastāvdaļām – sociālo prasmju – sadarbības un saskarsmes prasmju apguvi ģimenē, savai ģimenei aktuālā bērna vecumposmā – trīs līdz četrus gadu vecumā.

Pamatojoties uz pētījuma aktualitāti, noteikts **maģistra darba temats** : „Trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguves veicināšana ģimenē”.

Pētījuma teorētiskā daļa balstās uz psihologu A. Ādlera, A. Banduras, Ļ. Vigotska teorētiskajām atziņām, kā arī pedagogu M. Montesori, R. Šteintera, A.Šponas, R.Kaņepējas, D. Lieģinieces, R.Andersones, J.A. Studenta u.c. pedagoģiskajām atziņām.

Pētījuma mērķis: teorētiski pamatot trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguves nozīmi ģimenē, izstrādāt pedagoģisko modeli sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē un to empīriski pārbaudīt.

Pētījuma objekts : sociālo prasmju apguve trīs līdz četrus gadus veciem bērniem.

Pētījuma priekšmets : sociālo prasmju apguve ģimenē.

Pētījuma hipotēze : trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguve ģimenē tiks veicināta, ja tiks izmantots autores izstrādātais pedagoģiskais modelis.

Pētījuma mērķa sasniegšanai un hipotēzes pārbaudei izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) analizēt teorētisko literatūru par pētāmo problēmu bibliotēkās un internetā;
- 2) izstrādāt pedagoģisko modeli sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē;
- 3) veikt mērījumus pirms un pēc pedagoģiskā modeļa izmēģināšanas praksē;
- 4) analizēt un interpretēt empīriskajā pētījumā iegūtos rezultātus.

Izmantotas sekojošas **pētījuma metodes** :

- 1) literatūras izpēte un analīze nepieciešama pētījuma temata un mērķa precizēšanai, idejas konkretizēšanai efektīvas pedagoģiskās vides izveidei izpētes priekšmeta attīstībai, pētāmās problēmas pamatjēdzienu noskaidrošanai un esošā problēmas izpētes stāvokļa noteikšanai Latvijā un pasaulē;
- 2) dokumentu izpēte, lai noteiktu izlases kritērijus, precizētu vērtējamās prasmes,
- 3) modelēšana, lai radītu empīriskā pētījuma vidi atbilstoši autores idejām par sociālo prasmju apguves veicināšanu ģimenē;
- 4) tiešā novērošana, daļēji strukturētā intervija un anketaptauja izmatotas, lai iegūtu informāciju un datus novērtēšanai;
- 5) šķērstabulas - aprakstošajai statistikai katrai izlasei atsevišķi un kopā;
- 6) Kronbaha alfa tests, lai noskaidrotu pētīto prasmju ticamību;
- 7) Manna Vitnija tests, lai noskaidrotu atšķirības starp divām neatkarīgajām Izlasēm,
- 8) Vilkoksona tests, lai noskaidrotu atšķirību starp divām atkarīgajām izlasēm - sākumu un beigām.

Pētījuma veids : kvaziekspiments.

Pētījuma bāze : Rūjienas pilsētas speciālās pirmsskolas izglītības iestādes „Vārpiņa” 10 bērni trīs līdz četrus gadu vecumā un viņu vecāki.

Pētījuma laiks : teorētiskais pētījums veikts no 2005.gada oktobra līdz 2007.gada septembrim, empīriskais pētījums veikts no 2006.gada marta līdz 2007.gada martam, pētījuma noformēšana, empīrisku datu apstrāde un analīze veikta no 2007.gada aprīļa līdz 2007. gada novembrim.

Pētījuma struktūra un apjoms : maģistra darbs sastāv no anotācijām latviešu un angļu valodās, satura, ievada, 2 nodaļām, nobeiguma, 15 tabulām, 1 attēla, 3 shēmām un atsaucēm uz 60 informācijas avotiem, 10 pielikumiem un pateicībām.

1. TEORĒTISKĀ DAĻA

1.1. Teorētiskā pētījuma mērķis, uzdevumi un pētījuma metožu pamatojums

Teorētiskā pētījuma mērķis : teorētiski pamatot trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguves nozīmi ģimenē.

Teorētiskā pētījuma uzdevumi :

- 1) sistematizēt un analizēt iegūto informāciju par pētāmo problēmu - literatūrā un akadēmiskajās elektroniskajās datu bāzēs internetā,
- 2) atlasīt pētījumam atbilstošo teorētisko bāzi,
- 3) veikt nepieciešamos secinājumus empīriskās daļas izstrādei.

Pētījuma metodes, to pamatojums

Pedagoģiskās, psiholoģiskās un filozofiskās literatūras analīze par pētāmo problēmu bibliotēkās un vadošajās elektroniskajās datu bāzēs internetā tika izmantota, lai precizētu pētījuma tematu un mērķi, precizētu hipotēzi, konkretizētu idejas efektīvas pedagoģiskās vides izveidei, izpētes priekšmeta attīstībai un hipotēzes pamatošanai, noskaidrotu pētāmās problēmas pamatjēdzienus, formulētu pētniecības problēmu raksturojošus atslēgvārdus, noteiktu esošo problēmas izpētes stāvokli Latvijā un pasaulē (16, 23.lpp.).

1.2. Pētījuma bāzes raksturojums, pētījuma norises apraksts un iegūtās informācijas analīzes rezultāti

Literatūras meklēšanai tika izmatots Latvijas bibliotēku kopkatalogs, Valmieras integrētās bibliotēkas katalogs „ALISE”, internetā pieejamo grāmatu meklētājs „Digital Books Index”, Oxfordas Universitātes bibliotēkās interneta katalogs „OLIS”, lai pasūtītu avotus SSBA (Starptautiskais starpbibliotēku abonements) - Latvijas Universitātes Bibliotēkas piedāvātais pakalpojums un divas akadēmiskās elektroniskās bibliogrāfiskās datu bāzes, meklēšanas sistēmā EBSCOhost® : ACADEMIC SEARCH PREMIER un ERIC .

„Digital Books Index” nodrošina pieeju vairāk kā 140 tūkstošus pilna teksta digitālās grāmatas, no komerciālajiem un nekomerciālajiem izdevējiem, universitātēm, un dažādiem privātiem uzņēmumiem. Vairāk kā tūkstotis no šīm grāmatām pieejamas bezmaksas

(<http://www.digitalbookindex.org/about.htm>).

Oxfordas Universitātes bibliotēkās interneta katalogs „OLIS” sastāv no vairāk nekā 5 miljoniem ierakstu no 10 miljoniem avotu Oxfordas universitātei piederošajās bibliotēkās

(<http://www.lib.ox.ac.uk/olis/>).

EBSCO ir daudznozaru datu bāze, kas sastāv no vairākām pilntekstu un apskatu datu bāzēm. Tā ir pasaules līderis informācijas pieejas nodrošināšanā, pētniecisku datu bāžu izveidē un to izstrādē, drukātu un elektronisku žurnālu abonēšanas piedāvāšanā. EBSCO piedāvā pieeju vairāk kā 100 dažādām datu bāzēm un vairāk kā 1000 e – žurnālu un e – grāmatu.

ACADEMIC SEARCH PREMIER ir akadēmiskā multidisciplinārā datu bāze, kura piedāvā vairāk kā 8,250 zinātniskās publikācijas, no kurām vairāk nekā 4,500 ir pieejamas pilnā tekstā, kā arī periodiskos izdevumus, laikrakstus grāmatas, pirmavotu dokumentus un akadēmiskos ziņojumus. Ietver gandrīz katru nozari no akadēmiskām studijām un piedāvā informāciju, sākot ar 1975.gadu.

ERIC ir izglītojošo avotu informācijas centrs, kas satur vairāk kā 1,194,00 rakstu krājumus, tajā skaitā vairāk kā 100,000 izglītojošo rakstu pilnā tekstā, izglītības konferenču materiāli un pārskati par plašāk notiekošajiem izglītības pētījumiem (<http://web.ebscohost.com>).

„Digital Books Index” 2007.gada martā tika iegūti sekojoši rezultāti.

1.1.tabula

„Digital Books Index” avotu analīzes rezultāti

Atslēgvārdi	Avotu skaits	Pētāmajai problēmai atbilst
social skill	1	1
social behaviour	0	0

Arī vienīgais atrastais avots, pēc iepazīšanās ar anotāciju izrādījās nederīgs autores pētāmajai problēmai.

Oxfordas Universitātes bibliotēkas interneta katalogā „OLIS”, 2007 gada aprīlī tika iegūti sekojoši rezultāti.

1.2.tabula

„OLIS” avotu analīzes rezultāti

Atslēgvārdi	Avotu skaits	Pētāmajai problēmai atbilst
social skills	47	2
social skill	3	1

Avoti, kas pēc nosaukumiem un anotāciju iepazīšanas, izskatās piemēroti autores pētāmajai problēmai, pasūtīti caur SSBA - Starptautisko starpbibliotēku abonementu, taču saņemti tikai divi, kas noderīgi teorētiskās daļas izstrādē, jo viens no atsūtītajiem ir darba burtnīca.

Informācijas meklēšana EBSCOhost ® : ACADEMIC SEARCH PREMIER un ERIC datu bāzēs notika 2007.gada martā un aprīlī tika iegūti sekojoši rezultāti.

1.3.tabula

„ACADEMIC SEARCH PREMIER” un „ERIC” datu bāžu analīzes rezultāti

Atslēgvārdi	Avotu skaits	Pētāmajai problēmai atbilst
social skills/preschool children/ family	81	5
social skills/ early childhood/ family	113	5 (daži sakrīt ar iepriekšējiem)
social skills/ three to four year old/ family	105	16 (daži sakrīt ar iepriekšējiem)

Lai arī atrastie rezultāti skaita ziņā ir daudz, pēc iepazīšanās ar rakstiem autore secināja, ka lielākā daļa rakstu ietver praktiskos ieteikumus, rokasgrāmatas, tāpēc izmantojami tikai idejām un priekšstata gūšanai par pasaulē veiktajiem pētījumiem.

1.3. Teorētiskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu interpretācija

1.3.1.Sociālo prasmju jēdziens, būtība un klasifikācija

Lai labāk izprastu jēdzienu „sociālās prasmes” autore izpētījusi, pirmkārt, vārda skaidrojumu atsevišķi, otrkārt, šī vārdu savienojuma skaidrojumu.

Sociāls tiek skaidrots kā tāds, kas saistīts ar sabiedrisko iekārtu, ar cilvēku savstarpējām attiecībām sabiedrībā; sabiedriska (27).

Cits šī vārda skaidrojums pasvītro būtiskas atšķirības no jēdziena „sabiedriska”, „**Sociāls**” – ir šaurāks jēdziens nekā „sabiedriska”, tas aptver cilvēku savstarpējās attiecības, cilvēku attieksmi pret dzīves apstākļiem un faktoriem, cilvēka vietu un lomu sabiedrībā, sociālo grupu savstarpējās attiecības un cilvēku attieksmi pret grupām un grupu attieksmi pret cilvēkiem (34,6.lpp.).

Sociāls korespondē ar divām ļoti dažādām realitātēm – attiecībām starp pieaugušo un bērnu un attiecībām bērnu starpā (38,116.lpp.).

Jēdzienam „**prasmē**” dažādos avotos tiek piedāvāti līdzīgi, viens otru papildinoši skaidrojumi :

- 1) spēja veikt;
- 2) noteiktā sistēmā apvienotu cilvēka īpašību un procesu kopums kādas darbības, uzdevumu veikšanai (27).
- 3) māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam;
- 4) darbības izpildes priekšnosacījums;
- 5) tāda zināšanu, darbības paņēmieni apguves pakāpe, kas ļauj apgūto izmantot mērķtiecīgā darbībā (36, 248. lpp.).

Filozofs P. Dāle ievieš terminu „**socialitāte**”, kas uzskatāma par augstvērtīgu cilvēka īpašību, darot viņu derīgu sabiedrībai, kopībai, kā arī pašu padarot labāku un pilnīgāku (13,52.lpp.). Šis skaidrojums ietver mūsdienu termina „socializācija” elementus.

Bērnu socializācija ir tādas uzvedības, vērtību, ētisko standartu un attieksmju apguve, kuras atbalsta ģimene un sabiedrība (17, 349.lpp.).

Tā kā „socializācijas” skaidrojumi ir savstarpēji ļoti līdzīgi un viens otru papildina, autore šīs definīcijas apvienojusi vienā.

Socializācija – personības tapšanas process, kurā veidojas personības sociālā un kultūras pieredze, kurā persona apgūst tradīcijas, vērtības, normas, nostādnes, uzvedības un izturēšanās prasmes, atbilstoši konkrētai sabiedrībai, sociālajai kopībai, grupai (34,23,36).

Jēdziens „sociālā prasme” saistībā ar cilvēku savstarpējām attiecībām tika ieviests 1960 gados. Iepriekš tas tika lietots pētot cilvēka prasmes un iemaņas, darbojoties ar dažādām mašīnām un aparātiem (55, 11.lpp.).

Sociālās prasme – jebkura prasme, kas nepieciešama kompetentai sociālajai mijiedarbībai, ieskaitot verbālo un neverbālo komunikāciju (1).

Sociālās prasmes - sarežģītu prasmju kopums, kas veicina veiksmīgu mijiedarbību ar vienaudžiem, vecākiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem. Vārds „sociālās” attiecas uz mijiedarbību ar cilvēkiem, bet vārds „prasmes” – uz pareizu visefektīvāk mijiedarbību veicinošas reakcijas, verbālās un neverbālās uzvedības izvēli (28,412.lpp.).

Sociālās prasmes ir nepieciešamas, lai cilvēks prastu darboties, sadarboties ar citiem cilvēkiem, izmantot savu pieredzi un iegūt jaunu pieredzi, apzinātos atbildību par sevi un savu saskarsmi ar citiem cilvēkiem (2, 23.lpp.).

Sociālo prasmju sakarā tiek lietoti divi jēdzieni: apguve un attīstība.

Apguve – process, kurā nostiprinās kāda spēja (56.).

Apguve – kognitīvais process prasmes vai zināšanu ieguvei; spēja, kas ir iegūta vingrinoties (58.).

Apguve - mērķtiecīgi organizēta mācību darbība, kurā mācību saturā iekļautās vērtības (zināšanas, prasmes, attieksmes) kļūst par bērna, jaunieša ieguvumu (36,14.lpp.).

Attīstība – secīgas, neatgriezeniskas, likumsakarīgas kvalitatīvas pārmaiņas cilvēka dzīves, dabas, sociālo un garīgo procesu norisē (36, 22.lpp.).

Attīstība – process, kurā notiek kustība no zemākā, vienkāršākā uz augstāko, komplicēto (15,44.lpp.).

Attīstība – norise, kurā rodas kvalitatīvas izmaiņas (26, 104.lpp.).

Autoresprāt, viņas pētāmo problēmu precīzāk raksturo jēdziens „apguve”, jo tas definēts, kā process, kas tiek mērķtiecīgi organizēts un vadīts, savukārt „attīstība”- kā process, kas var notikt arī bez iejaukšanās no ārpasaules, mijiedarbībā ar to.

Pētot sociālo prasmju apguves procesa likumsakarības literatūrā, tiek lietoti termini : sociālā attīstība un sociālā audzināšana.

Sociālā attīstība ietver sevī jūtīgumu pret apkārtējiem cilvēkiem, izpratni par slikto un labo, saudzīgu attieksmi pret lietām, spēju kontaktēties ar pieaugušajiem un vienaudžiem,

spēju respektēt citu viedokli un piedāvāt savu viedokli, prasmi patstāvīgi izvēlēties nodarbošanos, spēju iesaistīties rotaļās un sagaidīt savu kārtu (20, 9.lpp.).

Audzināšana - mērķtiecīgi organizēts cilvēkdarbības process, kas virzīts uz sociālās kultūras pieredzes nodošanu no paaudzes paaudzei, uz jaunās paaudzes vērtīborientāciju un pašregulācijas veidošanu un garīguma izkopšanu. Audzināšanas procesā veidojas un attīstās nozīmīga personības attieksme pret cilvēku, cilvēka darbu, kultūras vērtībām, dabu, sabiedrību un valsti, kas nodrošina iespēju kļūt par pilntiesīgiem sabiedrības locekļiem, pašiem noteikt savu dzīvi un būt atbildīgiem par to; pieauguša cilvēka darbība, kuras nolūks ir bērna vai jaunieša attīstības vadīšana vēlamā virzienā, gādājot, rūpējoties par viņu, mācot, izglītojot, izkopjot dzīvei vajadzīgās praktiskās iemaņas un prasmes, iesaistot konkrētās sabiedriskās dzīves situācijas, veidojot viņam iekšējās izaugsmes nosacījumus (36, 24.lpp.).

Audzināšana – daudzpusīga mācību un ārpusklases, skolas, ģimenes un sabiedrības darbība, kas virzīta uz attieksmes veidošanu pret sevi un citiem cilvēkiem, sabiedrību un valsti, pret darbu, pret dabu (45,14.).

Audzināšana - mērķtiecīga un sistemātiska vecās paaudzes iedarbība uz jauno nolūkā izveidot tādas personības īpašības, kas atbilst sabiedrības interesēm (59,33.lpp.).

Pedagoģijā audzināšanu raksturo kā visas bērna dzīves organizēšanu, viņa iesaistīšanu aktīvā un daudzveidīgā darbībā, kur pieaugušo prasībām ir regulētāja loma. (59,34.lpp.).

Sociālā audzināšana nepastāv bez sabiedrības, tās vispārīgs uzdevums ir sekmēt cilvēka iekļaušanos sabiedrībā, izprast sociālās dzīves būtību un prast savā sociālajā apkārtnē pareizi orientēties, tādēļ sociālo prasmju : sadarbības un saskarsmes prasmju veidošanās pedagoģiskajā darbībā ir pats svarīgākais sociālais uzdevums (60, 45, 43).

Pedagogs E. Mūrnieks norāda audzināšanas un socializācijas savstarpējās sakarības – socializācijai tiek pakārtots audzināšanas jēdziens. Audzināšana ir socializācijas daļa, apzinīgi veidota komponente socializācijas procesā (34, 48.lpp.), savukārt sociālo prasmju apguve ir audzināšanas un līdz ar to arī socializācijas procesa daļa.

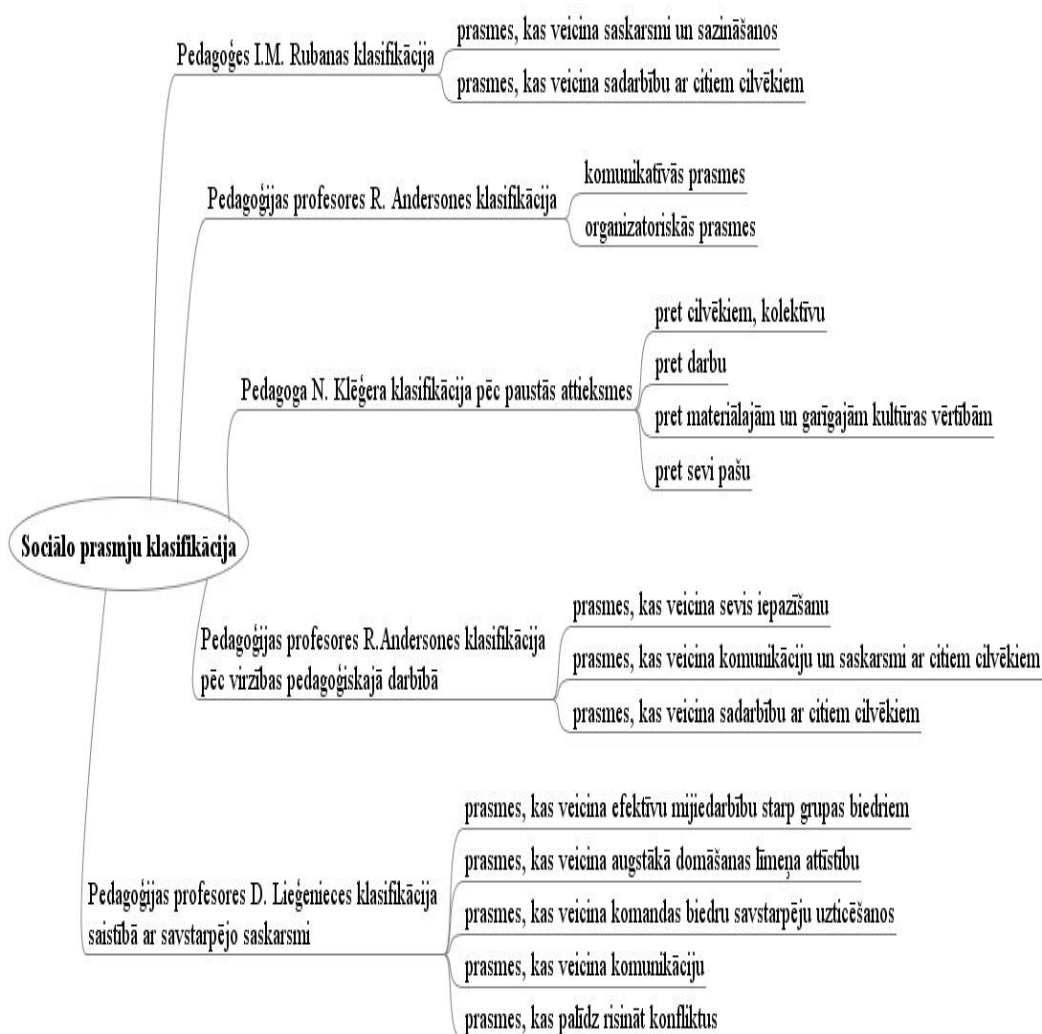
Attīstība un audzināšana ir nepārtrauktā mijiedarbībā (45,37.lpp.).

No šīm definīcijām var secināt, ka sociālo prasmju apguve ietilps gan audzināšanas, gan attīstības procesā. Sociālā audzināšana ir no ārpuses virzīta darbība, piemēram, vecākiem, skolotājiem, bet attīstība raksturo šīs darbības iedarbību uz bērnu vai jauniešu, kvalitatīvās izmaiņas, kas radušās audzināšanas ietekmē.

Psiholoģe *L. Berk* uzskata, ka socializācija sākas bērna otrajā dzīves gadā, kad bērni ir spējīgi izpildīt vecāku rīkojumus (8, 575.lpp.), taču autore piekrīt *A. Šponas* viedoklim, ka socializācija sākas vēl pirms dzimšanas, ar augļa attīstību, jo tā aplūkojama saistībā ar ģimeni, sociālo grupu un sabiedrību kopumā (45, 35.lpp.). Savukārt par sociālās pieredzes un līdz ar to arī sociālo prasmju apguves sākumu var uzskatīt bērna dzimšanas brīdi (45, 7.lpp.), jo sociālo prasmju apguve notiek bērnu un pieaugušo mijiedarbībā (2, 23.lpp.), vērojot, atdarinot, kā arī vērtējot paraugus, līdzdarbojoties un mācoties (40, 21.lpp.).

Bērna sagatavošana dzīvei sabiedrībā sākas jau ģimenē, kad bērns sāk apjaust savas un citu ģimenes locekļu dzīves kopsakaru – tiesības, pienākumu, savstarpēju atbildību, cieņu utt. (3,56.lpp.).

Dažādi autori sociālās prasmes klasificē atšķirīgi.

1.1.shēma Sociālo prasmju klasifikācija

(41, 2, 29).

Sociālās prasmes neapšaubāmi vislabāk tiek apgūtas grupā, arī ģimene ir savdabīga sociālā grupa.

Pieaugušie var bērniem uzlabot jebkuru pieredzes ieguves un kādas prasmes apguves procesu, izsakoties skaidri un saprotami, panākot vienotību visu bērna audzināšanā iesaistīto pieaugušo starpā (31, 14.lpp.).

Sociālo prasmju apguvi iesaka sadalīt soļos :

- 1) iepazīstināt ar apgūstamo prasmi, grupai kopīgi to izskaidrojot un pamatojot tās nepieciešamību,
- 2) apspriežot šo sociālo prasmi, pārrunājot prasmes izmantošanas piemērus (28, 416.lpp.).

Sociālo prasmju apguves panākumi ir atkarīgi no tā, cik lielā mērā bērni apgūtās prasmes var pielietot reālajā dzīvē (28, 419.lpp.), līdz ar to sociālo prasmju apguvi pilnībā jāsaista ar ikdienas situācijām, kas atkārtojas.

Sociālo prasmju apguvei izdala trīs fāzes : primārā socializācijas fāze - ģimene, sekundārā – skola, terciārā – profesija (2, 25.lpp.).

Katrā sociālo prasmju apguves fāzē ir savas īpatnības saistībā ar bērna vai jaunieša vecumposma raksturīgajām iezīmēm.

1.3.2. Sociālo prasmju apguves īpatnības trīs līdz četrus gadus veciem bērniem

Katram vecumposmam ir savas īpatnības, trīs līdz četrus gadu vecums pēc vecumposmu periodizācijas ietilps pirmsskolas vecumposmā.

Komenskis uzsver mācīšanās nozīmi bērībā līdz 6 -7 gadu vecumam (22, 61.lpp.). Komenska mācībā „Mātes skolas” tikumības mācībā (ētikai), pēc autores domām, ietvertas socializācijas raksturīgās iezīmes, tai skaitā arī sociālās prasmes – taču daļa no tām būtiski atšķiras no mūsdienu prasībām, piemēram, mūsdienās prasme izteikt savu viedokli ir daudz svarīgāka par prasmi apdomīgi klusēt.

Tabulā apkoptas dažādu autoru atziņas un secinājumi par trīs līdz četrus gadu vecu bērnu raksturīgajām iezīmēm saistībā ar sociālo attīstību, sociālo prasmju apguvi.

Šis ir ļoti aktīvs vecums visās attīstības jomās, taču, svarīgi, lai pieaugušais nesagaida, ka bērns būs apguvis kādu prasmi tādā pašā līmenī kā pieaugušais (31, 16.lpp.).

Trīs līdz četru gadu vecumam raksturīgās iezīmes

Autors	Vecumposmam raksturīgā iezīme
I. Hadaņonoka, L. Hadaņonoka	„Kāpēcīša” vecums visā plaukumā, bērns vērtē savu un citu cilvēku runu, bieži jautā par vārdu nozīmi.
K.Smita, L.Strika	80% runas ir saprotama, atbild uz vienkāršiem jautājumiem, uzdod galvenokārt jautājumus, izpilda rīkojumus, kuri ietver trīs darbības vai objektus.
<i>J.J.Bigner</i>	<p>Atklāj personīgās potenciālās iespējas, iemācās ievērot kārtību un uzņemties atbildību par savām darbībām, mācās atšķirt dažādas sociālās lomas un veidu kā pienācīgi savstarpēji sadarboties, komunicēt.</p> <p>Atklāt robežas savām fiziskajām, psiholoģiskajām un sociālajām potenciālajām iespējām.</p> <p>Gandrīz neierobežota enerģija, nepiekāpība, neatliekamība.</p> <p>Raksturīga aktivitāte – fiziskā un psiholoģiskā.</p> <p>Pēta pasauli sev apkārt – caur darbošanos, jautājumu uzdošanu, lai iemācītos par visu cik vien daudz iespējams. Šajā vecumā bērnam pasaule ir kaut kas tāds, kas jāizbauda caur paša pieredzi, un vienīgais veids kā to izdarīt ir būt visā iesaistītam fiziski un psiholoģiski. Būt iesaistītam nozīmē – visu izmēģināt un uzdot jautājumus, lai par visu iemācītos, cik vien daudz iespējams.</p> <p>Vārdu krājums palielinās, Kā arī citi valodas attīstības elementi attīstās, kas dod iespēju bērnam izpildīt neierobežotus uzdevumus (plaša spektra).</p> <p>Valoda kļūst kā par personīgās ekspresijas līdzekli, tā arī par socializācijas līdzekli jeb instrumentu.</p> <p>Bērni sāk saprast savu vecāku prasības un instrukcijas (paskaidrojumus) to būtībā.</p> <p>Apgūstot daļu fizisko un sociālo prasmju, bērni kļūst vairāk uz āru orientēti, orientēti uz citiem nevis uz sevi – iekšpusi.</p>
<i>J. Braga</i>	Gribas izzināt visa cēloņus. Ja bērns nezina kaut kā cēloni, tad pajautās.

Bērni atklāj, ka pieaugušie ir resursi, no kuriem var daudz ko uzzināt, meklēt padomu, palīdzību, vai zināšanas, ja bērns pats netiek galā ar kādu uzdevumu, vai nevar atbildēt uz kādu jautājumu.

Daudzi bērni uzdod jautājumus, uz kuriem viņi paši reizēm pat zina atbildes, lai pārbaudītu sevi un varbūt arī pieaugušo.

Šajā vecumā bērns ir vairāk gatavs sadarboties ar citiem sabiedrības locekļiem, viņam vairs nav tik izteikta vēlme pakļaut līdzcilvēkus savām kaprīzēm.

Bērni paši ir gatavi pielāgoties, viņi ir spējīgi iemācīties dalīties, sagaidīt savu kārtu un rotaļāties, sadarbojoties ar citiem bērniem un pieaugušajiem.

Arvien vairāk apzinoties citus cilvēkus, viņi vairāk apzinās arī sevi pašu.

Šajā vecumā bērni ir ļoti ieinteresēti lomu spēlēs, bērni izspēlē attiecības, kurās viņi paši piedalās reālajā dzīvē, bieži vien uzņemoties citu lomu, un veids kā izmēģināt dažādu lomu uzvedību, kuru viņi novērojuši attiecībā uz citiem cilvēkiem, aptverot arī tādas lomas, saistībā ar kurām viņiem nav bijusi nekāda personīga pieredze.

Pašapkalpošanās prasmes arī acīmredzami uzlabojas,

vajadzīga vecāku uzraudzība, tomēr lielākā daļa bērnu visas šīs lietas var izdarīt paši.

Visi sasniegumi attīstībā padara bērnus patstāvīgākus un spējīgākus uzņemties atbildību par savu rīcību. Un atgriezeniskā reakcija par to, ka viņi ir patstāvīgāki un nesagaida no apkārtējiem, lai papildītu visas viņu vajadzības, ir tas, ka bērni vairāk saprot citus un ir vairāk ieinteresēti sadarboties.

Šajā vecumā valoda tiek lietota kā instruments, lai izzinātu dažādas lietas bērna pasaulē, caur jautājumu uzdošanu un lietu kā arī to grupu klasifikāciju, un arī kā daļa no lomu spēles. Vārdu krājums tiek paplašināts un teikumu uzbūve kļūst sarežģītāka. Kā arī bērna runa kļūst vairāk artikulēta un saprotama.

Psihologi un pedagogi norādījuši vairākus principus dažādu prasmju apguvei pirmsskolas vecumā.

Psihologs Ļ. Vigotskis uzsver personīgās pieredzes nozīmi, tikai to uzskatot par paliekošu. Bērns pats audzinās. Bērna pasivitāte kā viņa pieredzes nenovērtēšana ir grēks no zinātnes viedokļa. Audzināšanai būtu jābūt organizētai veidā, ka bērnu nevis māca, bet viņš pats mācās (53, 82. lpp.).

Pedagoģe M. Montesori norāda - lai bērnu apmācība būtu veiksmīga, tai jāatbalsta bērna ceļš uz neatkarību. Bērns jāiesaista tādās aktivitātēs, kuras bērns var apgūt darīt pats, lai bērns nejustos kādam par apgrūtinājumu, jo kaut ko nespēj izdarīt. „Tas kurš palīdz bērnam pašam apgūt šīs prasmes ir skolotājs, kurš dara to bērna vietā – ir kalps. Taču šāda pakalpošana ir ne tikai viegla, bet arī bīstama” (33, 57.lpp.).

Psihologs M. Argails atgādina, ka bērni identificējas ar saviem vecākiem, raugoties uz vecākiem, kā uz atdarināšanas vērtiem modeļiem. Visbiežāk bērns identificējas ar tā paša dzimuma vecāku. Svarīgs vecāku atbalsts, jo noraidījums un nevērtība no vecāku puses noved pie atkarības no vienaudžiem un naidīguma pret citiem pieaugušajiem. Saspringtas un stingras attiecības rada autoritāru padevību, savukārt siltas un demokrātiskas attiecības veido sadarbības spējīgas un pozitīvas attiecības ar citiem pieaugušajiem. Tas pats attiecību veids, kāds valda starp bērniem un vecākiem, tiek pārņemts uz attiecībām ar citiem pieaugušajiem (3, 56.lpp.).

Pediātrs Dr. D.W. Winnicott atzīmē, ka tas, kas iedarbojas visvairāk, ir bērna vecāki, vecāku uzvedība un vecāku savstarpējās attiecības, kuras bērns uztvēris. Tas atstāj vislielāko iespaidu uz bērnu, bērns atdarina vai arī reaģē pret, izmantojot šo pieredzi simtiem veidos savai personīgajai attīstībai (56, 180.lpp.).

Šveices pedagogs J.H. Pestalocijs uzsvēris, ka bērni daudz labāk iemācās, ja apguve balstīta uz pieredzi un piemēru (37,104.lpp.).

Arī antropozofs un pedagogs R. Šteiners izceļ atdarināšanas nozīmi, kā arī atdarināšanas vērtā piemēra nozīmīgo lomu (48, 48).

Tāpat pēc psiholoģijas doktora A. Banduras uzskatiem, visa jaunā apguve notiek caur novērošanu un atdarināšanu (6, 47.lpp).

Zināšanas, prasmes un iemaņas, kuras bērni apgūst ģimenē aptver ļoti plašu spektru, taču visvairāk tās skar tieši sociālo sfēru, sociālo attīstību, tātad arī sociālo prasmju apguvi.

Nepietiekami apgūstot sociālās prasmes jau bērnībā var nonākt pie dažādām sociāla rakstura problēmām vēlāk, kā starp vienaudžiem tā arī ģimenē, taču atšķirībā no citām problēmām, kas mēdz būt bērnībā, sociālās problēmas ir paliekošas (32, 2.lpp.). Tāpēc svarīgi sociālās prasmes apgūt jau pirmsskolas vecumā un primārajā sociālo prasmju apguves fāzē – ģimenē.

1.3.3. Ģimenes jēdziens, būtība, loma bērnu sociālo prasmju apguvē

Ģimene – cilvēku sabiedrības vienība, kurā cilvēkus saista laulība un asinsradniecība (26, 252.lpp.).

Ģimene – sabiedrības šūniņa, personiskās dzīves svarīgākā organizācijas forma dibināta uz laulību un radniecības sakariem (15, 166.lpp.).

Pastāv arī viedoklis, ka ģimenei un laulībai nav noteiktu saistību, un laulības pirmsākumi ir drīzāk meklējami ģimenē un nevis otrādi (35, 7.lpp.).

Pēc sociologu iedalījuma ģimene pieder primārajai grupai, kas ir mazo jeb mikrogrupu paveids, ar savām raksturīgajām iezīmēm – ciešiem personiskajiem kontaktiem un augstu piederības apzināšanu grupai (34, 28.lpp.).

Cita definīcija raksturo ģimeni kā sociālo institūtu, kas ir oficiāli attīstīts visa veida sabiedrībās, sastāv no indivīdiem, un tajā pašā laikā ir daļa no lielākas sociālās struktūras (18, 4.lpp.).

Autore piekrīt Psiholoģijas profesores Ā.Karpovas viedoklim, ka atkarībā no pētnieka piederības pie noteiktas nozares, teorētiskajiem un praktiskajiem mērķiem ģimene var tikt definēta kā – sociālais institūts, savstarpējo attiecību vai sadarbības subjekts, sistēma, sociālā grupa vai sabiedrības šūniņa (21,7.lpp.). Ģimenei piemīt katra šī jēdziena pazīmes, un dažreiz tās pārklājas.

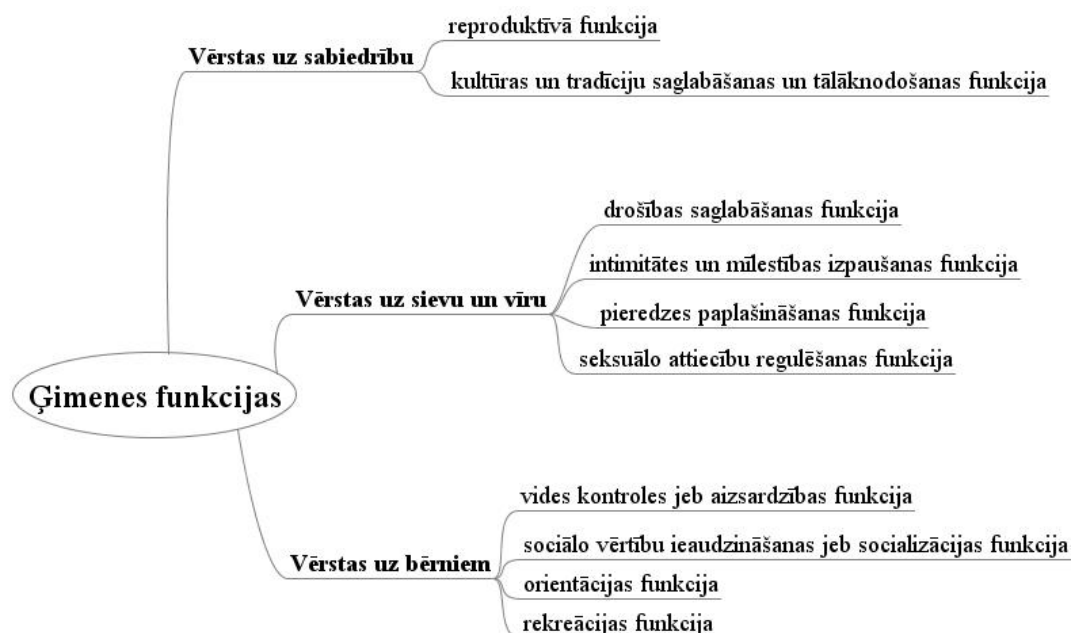
Kā sociālajam institūtam, tai ir struktūra ar trim galvenajām sastāvdaļām :

- 1) personālu – kvalificētiem grupas locekļiem, kas šajā gadījumā ir ģimenes locekļi,
- 2) aprīkojumu – ģimenes materiālo īpašumu, zemi, māju, un nemateriālo īpašumu, ģimenes uzvārdu, vēsturi,
- 3) organizāciju – veidu, kā personāls un aprīkojums tiek izmantots (35, 12.lpp.).

Galvenās ģimenes funkcijas visos laikos ir bijušas: vairošanās, sadarbība ekonomiskajā jomā, un atbildība par bērniem. Taču ģimenei piemīt arī dažādas citas

funkcijas: pieķeršanās, ekonomiskā, rekreācijas, reliģiskā, izglītojošā un aizsargājošā. (35, 48.lpp.).

Visas funkcijas var iedalīt trīs lielās grupās: no kurām viena ir vērsta uz sabiedrību, otra uz vīru un sievu, bet trešā uz bērniem.

1.2. shēma Ģimenes funkcijas

(35).

Par vissvarīgākajām tiek uzskatītas funkcijas, kas vērstas uz bērniem (skat 1.2.shēmu un 10. pielikumu, (35, 67.lpp.)).

Dažādi autori ģimenes klasificē atšķirīgi. Analizējot ģimeni kā sociālu grupu kopdarbībā, izšķir piecus raksturīgākos mūsdienu ģimeņu tipus (21, 16.lpp.).

1.5.tabula

Ģimeņu klasifikācija pēc kopdarbības

Ģimenes tips	Minimālais ģimenes locekļu skaits	Raksturīgākās iezīmes
1.Dzīvesbiedru ģimene	2 cilvēki – vīrs un sieva	Ģimenē nav bērnu.
2.Nukleārā ģimene	3 un vairāk cilvēku – vīrs, sieva, viens vai vairāki bērni	Ģimene dzīvo atsevišķi no dzīvesbiedru vecākiem; bērni atstāj ģimeni, kad

		sāk paši sevi aprūpēt
3.Korporatīvās sadarbības ģimene	3 un vairāk cilvēku - vīrs, sieva, viens vai vairāki bērni	Ģimenes locekļus apvieno viena vai vairākas nozīmīgas sadarbības aktivitātes (kopīgs business, reliģija, citas aktivitātes)
4.Paplašinātā ģimene	4 un vairāk cilvēku – vīrs, sieva, bērni, vecvecāki	Ģimene, kurā teritoriāli cieši saistītas dzīvo vairākas paaudzes – dzīvesbiedri, viņu bērni un parasti viena dzīvesbiedra vecāki
5.Nepilnā ģimene	2 un vairāk cilvēku – sieva vai vīrs un viens vai vairāki bērni	Ģimene, kurā ir bērni, bet vecāki šķīrušies vai arī viens no vecākiem miris

(21).

Šie ģimeņu tipi ir savstarpēji saistīti cits ar citu un laika gaitā pārklājas vai arī mainās no viena tipa uz citu. Piemēram, jebkura ģimene pašos laulības dzīves pirmsākumos ir „dzīvesbiedru ģimene”, kamēr tajā vēl nav bērnu, par nukleāru ģimeni tā kļūst, kad rodas pēcnācēji, savukārt šis ģimenes tips tajā pašā laikā var piederēt arī 3. ģimenes tipam un kādā no dzīves posmiem īslaicīgi vai ilgstoši arī 4.tipam, vai kļūt par 5.ģimenes tipu.

Ģimenes iedala arī pēc laika, ko ģimenes locekļi pavada kopā, un patikas vai nepatikas, ko gūst no šīm kopējām aktivitātēm. Pastāv ģimenes, kurās gandrīz viss tiek darīts kopā - sadarbojoties, un pretstatā ģimenes kurās gandrīz nekas netiek darīts kopā (35,78.lpp.)

1.6.tabula

Ģimeņu klasifikācija pēc kopā pavadītā laika

Ģimenes tips	Ģimenes ar augstu kopējo aktivitāšu pakāpi	Ģimenes ar zemu kopējo aktivitāšu pakāpi
Raksturīgās iezīmes	<ul style="list-style-type: none"> • bieži viens otru satiek •raksturīga augsta savstarpēja atkarība • sadarbojas ekonomiskajā 	<ul style="list-style-type: none"> • satiekas reti • raksturīga neatkarība vienam no otra • katrs izlieto savu nopelnīto naudu pēc saviem ieskatiem, vai arī nelielu daļu no tā

<p>jomā – veido kopīgu ģimenes budžetu</p> <ul style="list-style-type: none"> • kopīgi ietur maltītes • ir kopēji draugi vai arī viens otra draugus pazīst • kopīgas intereses un aktivitātes • ģimenes locekļu virzība uz iekšu 	<p>atvēr ģimenes budžetam</p> <ul style="list-style-type: none"> • biežas maltītes ārpus mājas, nav raksturīgas kopīgas ēdienreizes • katram ģimenes loceklim savi draugi • katram savas intereses • ģimenes locekļu virzība uz āru
--	---

(35, 79. – 85.)

Ģimenes ar zemu kopējo aktivitāšu pakāpi lielākoties raksturīgas pilsētām, īpaši lielpilsētām. Kaut arī augsta kopīgo aktivitāšu pakāpe vēl nenorāda, ka ģimene ir laimīga, jo tas atkarīgs no apmierinātības ar ģimenes pieredzi. Tāpēc ģimenes iedala stabilās un nestabilās ģimenēs (35,87.lpp.).

Ģimenes augstais vai zemais kopējo aktivitāšu līmenis vēl nebūt nenorāda uz ģimenes stabilitāti vai nestabilitāti. Tomēr pastāv noteiktas sakarības starp ģimenes kopējo aktivitāšu līmeni un stabilitāti.

Ja cilvēki patīk viens otram, viņi biežāk izvēlēšies kopējas aktivitātes, ja nepatīk, viņi samazinās šīs aktivitātes līdz minimumam. Līdz ar to mūsdienās visbiežāk ir tā, ka ģimenes ar augstu kopējo aktivitāšu līmeni arī ir stabilākas. Līdz ar to arī pastāv sakarība, ka ģimenes, kurās valda vienlīdzība, daudz vairāk un biežāk darbojas kopā un ir stabilākas (35,88.lpp.).

Ģimenes iedala arī pēc bērnu skaita : ģimenēs ar vienu bērnu un ģimenēs ar vairākiem bērniem. Bērnu skaits ģimenē neapšaubāmi ietekmē arī bērna attīstību.

1.7.tabula

Vienīgā bērna priekšrocības un trūkumi

Autors	Priekšrocības	Trūkumi
<i>L. Berk</i>	<ul style="list-style-type: none"> • lielāka mijiedarbība ar vecākiem • augstāki rādītāji pašvērtējumā • augstāka motivācija uz 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ raksturīgs nemiers vecāku augsto prasību dēļ ♦ iespēja kļūt savtīgākam un egoistiskākam

	sasniegumiem	
<i>M. F. Nimkoff</i>	<ul style="list-style-type: none"> •vecākiem lielāka ietekme uz bērnu nekā vienaudžiem 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ nav iespēja mācīties , kā sadzīvot ar citiem bērniem ♦ bērns tendēts tikai uz savām interesēm ♦ neņem vērā citu tiesības un vajadzības ♦ pārāk augsts savu spēju vērtējums
<i>E. Golanty, B.B.Harris</i> (autori šo attiecina arī uz pirmdzimtajiem bērniem)	<ul style="list-style-type: none"> • vairāk identificējas ar vecākiem, tāpēc lielāka iespējamība, ka pieņems vecāku, ne vienaudžu vērtības • vairāk motivēti uz sasniegumiem • apzinīgāki un rūpīgāki • vairāk iesaistās sadarbībā un uzņemas atbildību • piesardzīgi uzvedībā 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ atkarīgāki no citu atbalsta ♦ vairāk pakļaujas autoritātēm un sociālajam spiedienam ♦ vairāk tendēti uz vainas izjūtas izjušanu ♦ nereālistiski sevis vērtējumā ♦ grūtāk apgūt daudzveidīgas sociālās prasmes un gūt popularitāti ♦ grūtāk uztver un izprot citu vajadzības un vēlmes
<i>D.W.Winnicott</i>	<ul style="list-style-type: none"> •vecākiem ir lielākas iespējas veļtīt sevi un pievērst vairāk uzmanības bērnam • labāka materiālā nodrošinātība • spēcīgāks priekšstats par attiecību stabilitāti 	<ul style="list-style-type: none"> ♦ rotaļu biedru trūkums ♦ pieredzes trūkums kontaktējoties ar cita vecuma bērniem ♦ tendence kļūt pārgudram ♦ dod priekšroku kontaktiem ar pieaugušajiem nevis vienaudžiem ♦ iespējamās grūtības veidot attiecības ar citiem bērniem ♦ trūkst pieredzes naida pāraugšanā par mīlestību, ko apgūst attiecībās ar jaunāko brāli vai māsu

		♦ trūkst iespējas izspēlēt dažādas lomas un izjūtas savstarpējās attiecībās
--	--	---

(8, 35, 17, 57).

Ir acīmredzams, ka trūkumu ir neapšaubāmi vairāk, un tie galvenokārt skar sociālo sfēru, sociālo prasmju apguvi. Taču šīs ir tikai iespējamās rakstura iezīmes, kas var izveidoties vienīgajiem bērniem ģimenē. Ja vecāki neņem vērā šos aspektus, vienīgais bērns var izaugt savtīgs, augstprātīgs un sociāli nepielāgojies. Tas ir novēršams, bērnam bieži uzturoties citu bērnu sabiedrībā.

Ģimenes iedala arī pēc bērnu audzināšanas stila.

1.8.tabula

Audzināšanas stili ģimenē

Stila nosaukums	Stila iezīmes	Bērna raksturīgās iezīmes
Autoratīvais stils	<p>♦ Vecāki ir spējīgi pielāgoties dažādiem apstākļiem. Viņi izsaka pamatotas prasības atbilstoši bērna vecumam un spējām, kuras tiek panāktas nosakot robežas un uzstājot, ka bērnam ir jāpaklusa Tajā pašā laikā viņi izrāda mīļumu un mīlestību, uzmanīgi klausās sava bērna viedokli, un iedrošina viņu piedalīties ģimenes lēmumos.</p> <p>♦ Racionāla, demokrātiska pieeja, kas ņem vērā gan vecāku, gan bērnu tiesības.</p> <p>♦ Visveselīgākais audzināšanas stils. Šādā ģimenē vecāki savstarpēji vienojas par bērnu audzināšanas pamatlikumiem un tad ar bērniem apspriež mazāk svarīgus jautājumus, ģimene cenšas sasniegt lielāku demokrātiju un seko idejai, ka bērniem ir pastāvīgi jāpaplašina savu iespēju robežas. Veselīgā ģimenē vecāki nodod savas vērtības bērniem ne tikai ar vārdiem, bet arī ar</p>	<p>■ Dzīvespriecīgi un labā garastāvoklī,</p> <p>■ par sevi pārliecināti,</p> <p>■ pārliecināti par spēju apgūt jauno,</p> <p>■ spēj neiesaistīties postošās darbībās,</p> <p>■ ar augstu pašvērtējumu,</p> <p>■ pašdisciplinēti,</p> <p>■ atvērtāki,</p> <p>■ vispusīgāki.</p> <p>Pilnīgi noteikti šāda veida audzināšana labvēlīgi iedarbojas arī uz emocionālajām un sociālajām prasmēm</p>

	darbiem.	pirmsskolas vecumā.
Autoritārais stils	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Prasīgi, taču viņi pievērš pārāk lielu uzmanību pakļaušanai. ◆ Ir neatsaucīgi, pat atgrūž bērnus, tad, ja tie nepaklausa. Vēlas, lai prasības tiktu izpildītas tikai tāpēc, ka kāds no vecākiem tā teicis. ◆ Lēmumus pieņem māte un tēvs. Bērniem tiek mācīts pakļauties šiem lēmumiem. ◆ Savstarpējās attiecībās ar bērniem ir ļoti maz vienlīdzības, jo tiek pieprasīts, lai vecāku teiktais tiktu izpildīts bez ierunām. Ja tā nenotiek šādi vecāki pievēršas spēka pielietošanai un sodiem. ◆ Šis attiecību stils ir balstīts uz vecāku vajadzībām. ◆ Bērnu pašizpaušme un neatkarība tiek apspiesta. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bailīgi, ■ atturīgi, ■ nelaimīgi. ■ Attiecībās ar vienaudžiem viņi izturas ar naidīgumu, kad ir vīlušies. ■ Zēni uzrāda augstu dusmu un spīts pakāpi. ■ Meitenes no citiem atkarīgas un ar nepietiekamu vēlmi izzināt, atturīgas no izaicinājuma pilniem uzdevumiem.
Visatļaujošais stils	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vecāki rūpējas un pieņem bērnus, bet izvairās izteikt prasības vai veikt jebkāda veida kontroli. ◆ Vecāki, kas visu atļauj, ļauj saviem bērniem izdarīt pašiem izvēli tad, kad viņi vēl tam nav gatavi. ◆ Nepastāv ierobežojumi un robežas, režīms. ◆ No bērniem netiek prasītas labas manieres vai palīdzība mājas darbos. ◆ Daži no šāda audzināšanas stila piekritējiem uzskata, ka šis ir labākais audzināšanas veids, taču lielākajai daļai vecāku, kas to atbalsta vienkārši trūkst spēju ietekmēt savu bērnu uzvedību. ◆ Vecāki ir neorganizēti arī saimniecības uzturēšanā (kārtības uzturēšanā mājās). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Impulsīvi, ■ nepaklausīgi, ■ dumpīgi; ■ ir atkarīgi no pieaugušajiem, nevis izsaka lūgumus, bet pieprasa. ■ Nenoturīga uzmanība uzdevumu veikšanā. ■ Ar grūtībām kontrolē savus impulsus.

<p>Neiejaukšanās stils.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Šis stils sevī apvieno prasību neuzstādīšanu vienaldzīgu, noliedzošu uzvedību. ◆ Šādi vecāki parāda ļoti zemu saistību līmeni, kas galvenokārt aptver tikai minimālo nepieciešamo piepūli, kas ietver bērnu nodrošināšanu ar ēdienu un apģērbu. ◆ Bieži vien šādi vecāki nav emocionāli saistīti ar saviem bērniem un ir depresijā, pārņemti ar visiem savas dzīves stresiem. ◆ Vecākiem maz laika un enerģijas, ko atlicināt saviem bērniem. ◆ Viņi iespējams atbildēs uz bērna prasībām, kuras ir viegli piepildāmas, taču viss, kas ietver ilgtermiņa mērķus, piemēram mājas darbu veikšana vai arī sociālo normu apguve, ir nenoteikts un vājš. ◆ Pati ekstrēmākā šīs stila forma ietver nevērīgu izturēšanos pret bērniem. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pieķeršanās problēmas, ■ deficīts izziņas un emocionālajā sfērā, ■ nepietiekama attīstība prasmē rotaļāties, ■ sociālo prasmju nepietiekama attīstība, ■ agresivitāte, ■ izaicinoša uzvedība.
-----------------------------	--	--

(7).

Ģimenei ir prioritārā loma bērna audzināšanā, tā ir pirmā ētiskā un sociālā apkārtnē, vadītāja loma šajā apkārtņē ir vecākiem. No vecākiem bērns apgūst ētiskos un sociālos iespaidus (44,23).

Ģimene bērnam dod visvairāk derīgas informācijas, nodrošina vislabāko aizsardzību pret nelabvēlīgiem ārējiem apstākļiem, ievirza ceļā, kas atbilst humānisma principiem, morāles un ētikas normām (54, 76.lpp.).

Ģimene dod pamatu – zināšanas par cilvēka personisko attieksmi pret citiem cilvēkiem, viņa līdzcilvēciskuma pakāpi. Jo labāku pamatu ģimene bērnam dod, jo mazāk tam grūtību dzīvē Ģimenē bērns apgūst prasmes un sociālos standartus. Vecāki ne tikai palīdz bērnam apgūt sociālās prasmes un sociālos standartus, bet arī veido viņa personību (35, 356.lpp.).

Tēva un mātes lomai bērna attīstībā un audzināšanā ir nedaudz atšķirīga nozīme.

Tēva un mātes lomu raksturīgās iezīmes

Autors	Māte	Tēvs	Vecāki kopā	Piezīmes
<i>D.W.Winnicott</i>	<ul style="list-style-type: none"> • tēva iesaistīšana bērna kopšanā un audzināšanā 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepieciešamas mātei kā atbalsts, lai viņa justos labi savā ķermenī un garā ▪ jābūt par balstu mātes autoritātei, lai atbalstītu likumus un kārtību, kurus māte ir ieviesusi bērna dzīvē. 		
<i>J. J. Bigner</i>	Raksturīgās funkcijas: <ul style="list-style-type: none"> • mīlestība • pieķeršanās • maigums • citu ģimenes locekļu emocionālais atbalsts 	Raksturīgas instrumentālās un kvalitātes funkcijas: <ul style="list-style-type: none"> ▪ vadītājs, organizators ▪ noteicējs pār sodiem un disciplīnu, bērnu uzvedības kontroli 		<ul style="list-style-type: none"> ■ Mūsdienās šīs lomas, kā arī tām piedēvētās funkcijas un uzdevumi arvien vairāk saplūst, un arvien vairāk tiek uzskatīts, ka abiem vecākiem jābūt dažādām kvalitātēm līdzsvarā

A. Ādlers	<ul style="list-style-type: none"> • bērna sagatavošana dzīvei Divas funkcijas : • iegūt bērna uzmanību, vērst bērna uzmanību uz sevi un likt sevī saskatīt līdzcilvēku • vērst bērna uzmanību uz citiem un arī tēvā atrast līdzcilvēku 		<ul style="list-style-type: none"> ♦ jādod bērnam iespēja vingrināties grūtību pārvarēšanā ♦ bērna dzīves stila, prototipa, ideāltēla vai pirmtēla veidošana 	
L Einsvorta, S. Bareta		<p>Tēva interese veicina :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ bērna sociālo attīstību ▪ pašvērtības izjūtu ▪ akadēmisko panākumu iespējas ▪ nozīmīga loma bērna emocionālajā attīstībā 		<ul style="list-style-type: none"> ■ Tēvi ietekmē bērnu sociālo pašpārliecību, jo viņi ir pirmie „svešinieki”, bērnu dzīvē atšķirībā no mātes, kuru zīdāinis uzskata par savu turpinājumu.

(57, 9, 4, 5, 14).

Bērni iemācās no saviem vecākiem neiedomājami daudz, un bērna un mātes attiecības un sarunas ir tikai neliela daļiņa no tām iespējām, ko var piedāvāt ģimene (49, 249.lpp.).

Bērns ir ļoti jūtīgs pret vecāku savstarpējām attiecībām, ja tajās viss ir kārtībā bērns to novērtē, ir daudz apmierinātāks ar dzīvi un ar viņu ir vieglāk tikt galā. To sauc par sociālo drošību (stabilitāti). Bērniem ir daudz vieglāk, ja ir divi vecāki. Kad pret vienu joprojām tiek izjustas mīlestības jūtas tajā pašā laikā pret otru var izjust naidu, tā tiek nodrošināts līdzsvars.

Šad un tad bērns būs dusmīgs uz māti, ja šādos brīžos blakus nav tēvs, kas māti atbalsta, bērns apjūk, jo māte ir tā, ko bērns mīl pašā būtībā (57, 115.).

Prasmes kuras bērni apgūst ģimenē aptver tādus uzdevumus kā – ģērbšanos, ēšanu, rotaļlietu sakārtošanu, gultas klāšanu, zobu mazgāšanu, maltīšu gatavošanu. Ģimene ir tā laboratorija, kurā bērns iemācās, kā izturēties pret citiem cilvēkiem. Vecāki šo mācību atmosfēru nodrošina ļoti dabiskā veidā – to parāda viņu savstarpējā izturēšanās vienam pret otru. Šādi bērni apgūst tēva un mātes sociālās lomas, to, kā izrādīt mīlestību, kā apspriest un risināt problēmas (9, 242.lpp.).

Ģimenes locekļiem jāpalīdz un jāatbalsta attīstot iniciatīvas uzņemšanos bērna uzvedībā un bērna pielāgošanās procesā līdzcivīkiem. Viena no vissvarīgākajām labas audzināšanas iezīmēm ir atklāta saskarsme starp vecākiem (14, 249.lpp.).

Pastāv divas tendences ģimenes un izglītības iestādes novērtēšanā bērna attīstībā un audzināšanā pedagoģe M. Montesori, un psihologi B. Tizard un M. Hughes ir vienisprātis, ka vecākiem ir neatsveramas priekšrocības ieguldījumam bērnu audzināšanā. Vēršot uzmanību uz aktivitāšu un darbību daudzveidību, kā iespējama mājās, iespēja nodrošināt vairāk laika un nedalītas uzmanības bērnam individuāli, visu, ko bērns apgūst mājās bērns var labāk izprast, jo viņš var redzēt tiešo saikni ar reālo dzīvi, (49,251.lpp.). Bērns jūtās brīvāk un drošāk kopā ar pieaugušajiem, kas viņu, un kurus viņš labi pazīst (33, 17.lpp.). Savukārt A. Ādlers ir pretējos uzskatos, uzsverot, ka progresīva audzināšana ģimenē iespējama tikai tad, ja vecāki saprot, ka bērni jāaudzina sabiedrībai, un vecāki paši ir sabiedrībai piemēroti cilvēki. (4,88.lpp.).

Psihologs A. Ādlers uzskata, ka mājas audzināšana ir nepilnīga, ka bērniem viņu uzdevumi, dzīve tiek pārāk atviegloti, ka vecāki pret bērniem attiecas it kā viņi būtu izņēmumi, tad bērni šo stāvokli arī cenšas saglabāt jebkurās citās attiecībā dzīvē (5, 50.lpp.). Pēc A. Ādlera domām vecāki arī visai maz interesējas par psiholoģijas un audzināšanas jautājumiem. (5,106.lpp.).

Par vecāku izglītošanu un zināšanu līmeni bērnu audzināšanai arī J. A.Students un J. A.Komenskis izteikuši savu viedokli.

Pedagoģis J. A. Students atzīmē, ka vecākiem regulāri jāpaplašina savas zināšanas. Jāaudzina pašiem sevi, tādejādi rādot labu priekšzīmi, jo vārdu nozīme ir tikai sekundāra, savukārt piemērs – primāra. (44,70.lpp.). Motivējot bērnus jaunā apgūšanai, bērna labajiem darbiem nevajag paiet vienaldzīgi garām, bet izteikt pamudinājumus, pateicību (44,76.lpp.). savukārt pedagogs Komenskis uzsvēris, ka būtiski vecākiem zināt, kas bērniem ir jāmāca, kā

arī metodes un līdzekļi, kā to vislabāk izdarīt un šīs zināšanas vecākiem var sniegt pedagogs (22, 190.lpp.). Arī Makarenko apstiprina, ka par bērna audzināšanu atbild ģimene, vecāki, taču vecākiem ir nepieciešams materiāls, uz ko balstīties bērna audzināšanā (30, 10.lpp.).

1.4. Teorētiskā pētījuma gaitā gūtie secinājumi

Pētot un analizējot literatūras avotus bibliotēkās un vadošajās akadēmiskajās elektroniskajās datu bāzēs internetā, autore nonākusi pie sekojošiem secinājumiem. :

1. Darba nosaukumi bieži neatspoguļo avotā izklāstītā satura būtību, līdz ar to tikai daļa no atrastajiem avotiem izmantojami teorētiskās daļas izstrādē.
2. Sociālās prasmes ir sarežģītu saskarsmes un sadarbības prasmju kopums, tādās reakcijas, verbālās un neverbālās uzvedības izvēle, kas veicina veiksmīgu mijiedarbību ar vienaudžiem, vecākiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem.
3. Sociālo prasmju apguve ir mērķtiecīgi organizēts mācību process, kurā prasmju kopums, kas nodrošina veiksmīgu sociālo mijiedarbību, kļūst par bērna, jaunieša, pieaugušā ieguvumu.
4. Sociālo prasmju apguvei pamatus jāliek jau bērnībā, kopš bērna dzimšanas.
5. Svarīgākais posms sociālo prasmju apgūvē ir pirmsskolas vecums, līdz pieciem gadiem, kad sākas obligātā pirmsskolas izglītība un bērns ieiet vienaudžu kolektīvā. Bet viens no pateicīgākajiem vecumiem sociālo prasmju apgūvē ir 3-4 gadu vecums, kad bērnam sāk parādīties lielāka interese par cilvēku savstarpējām attiecībām, sadarbību, ir izteikta vēlme izzināt visa cēloņus un likumsakarības.
6. Sociālo prasmju apgūvē liela nozīme ir iespējai tās pielietot pēc iespējas biežāk, vingrināties.
7. Sociālo prasmju primārais apguves posms ir ģimene, līdz ar to lielāko ieguldījumu tajā dod vecāki.

2.EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS

2.1. Empīriskā pētījuma mērķis, uzdevumi un empīriskās bāzes raksturojums

Empīriskā pētījuma mērķis : izstrādāt pedagoģisko modeli sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē trīs līdz četrus gadus veciem bērniem, to empīriski pārbaudīt.

Empīriskā pētījuma uzdevumi :

- 1) izstrādāt pedagoģisko modeli sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē;
- 2) pārbaudīt piedāvātā pedagoģiskā modeļa piemērotību jeb ticamību (*reliability*) un validitāti;
- 3) analizēt un interpretēt pētījuma gaitā gūtos rezultātus;
- 4) izstrādāt rekomendācijas pedagoģiskā modeļa ieviešanai praksē un turpmākajiem pētījumiem.

Empīriskās bāzes raksturojums

Empīriskais pētījums veikts Rūjienā, laikā no 2006.gada marta līdz 2007.gada martam, empīrisko datu apstrāde un analīze, pētījuma atskaites – maģistra darba, noformēšana veikta no 2007.gada aprīļa līdz 2007.gada novembrim.

Pētījumā izmantotā izlase ir 10 bērni, kas apmeklē Rūjienas pilsētas pirmsskolas izglītības iestādi, kas ir vienīgie bērni pilnā ģimenē, vecumā no trīs līdz četriem gadiem un viņu ģimenes (kritērijus izlasei skat.37.lpp.).

2.2.Empīrisko pētījuma metožu pamatojums un apraksts

Kvalitatīvajai pieejai pētījumā izmantotas sekojošas metodes :

- 1) modelēšana, lai radītu empīriskā pētījuma vidi atbilstoši autores idejām par sociālo prasmju apguves veicināšanu ģimenē;
- 2) pedagoģiskā modeļa mērījumu atkārtojamības izvērtējums - piemērotības jeb ticamības (*reliability*) pārbaudei;
- 3) dokumentu izpēte, lai atlasītu respondentus pēc izvēlētajiem kritērijiem un precizētu vērtējamās prasmes;
- 4) tiešā novērošana, lai iegūtu informāciju un datus novērtēšanai;
- 5) daļēji strukturētā intervija (16, 123.lpp.), lai noskaidrotu bērnu vecāku viedokļus par prasmju apguves jautājumiem;
- 6) pedagoģiskā modeļa interpretācijas precizitātes un patiesuma izvērtējums - iekšējās un ārējās validitātes noteikšanai.

Kvantitatīvajai pieejai:

- 1) izmantota rakstiska anketaptauja, kurā veikta novērtēšana, lai iegūtu mērījumus izlasei pētījuma sākuma un beigu posmos;
- 2) šķērstabulas izmatotas aprakstošās statistikas attēlošanai katrai izlasei atsevišķi un kopā;
- 3) Kronbaha alfa metode izmantota, lai noskaidrotu pētāmo pazīmju un pedagoģiskā modeļa piemērotību jeb ticamību;
- 4) Manna Vitnija tests pielietots, lai noskaidrotu atšķirības starp divām neatkarīgajām izlasēm – skolotājiem un vecākiem;
- 5) Vilkoksona tests veikts, lai noskaidrotu atšķirību starp divām atkarīgajām izlasēm - sākumu un beigām.

2.3. Empīriskā pētījuma norises apraksts

Pirmkārt, pētījumā izmatota kvalitatīvā pieeja.

1. Izstrādāts pedagoģiskais modelis sociālo prasmju apguves veicināšanai ģimenē.
2. Noteikti kritēriji respondentu izvēlei.
3. Noteiktas vecumposmam atbilstošas sociālās prasmes, kas tiks vērtētas pētījuma sākumā un beigās, veidojot divas atkarīgās izlases - izglītības dokumentu (pirmsskolas izglītības programmas, bērnu novērtēšanas karšu) izpētē.
4. Izvēlētas divas neatkarīgās izlases – skolotāji un respondentu vecāki, lai sociālās prasmes novērtētu.
5. Pēc iepriekš sagatavota plāna (skat. 1. pielikumu) veikta bērnu tiešā novērošana ar un bez vecākiem, pasākumos, izbraukumos, ikdienas situācijās, lai sekotu notiekošā procesa attīstībai, novērtētu sociālo prasmju apguves līmeni pētījuma sākumā un beigās.
6. Pēc iepriekš sagatavota plāna (skat. 2. pielikumu) veikta vecāku intervija, lai noskaidrotu viņu viedokli par sociālo prasmju nozīmi viņu bērnu attīstībā, konkrēto ģimeņu pieredzi sociālo prasmju apguves procesā, sociālo prasmju apguves iespējām pirmsskolā un ģimenē.
7. Noteikta pedagoģiskā modeļa piemērotība jeb ticamība (*reliability*) un validitāte.

Piemērotība ir pakāpe kādā instruments mēra tajā pašā veidā katru reizi, lietots tādos pašos apstākļos, tādiem pašiem subjektiem. Īsumā tā ir mērījuma, eksperimenta atkārtojamība (51).

Otrkārt, izmatota kvantitatīvā pieeja.

8. Respondentu vecāki un 3 pieredzējuši pedagogi, ieskaitot darba autori, aizpildīja anketaptaujas lapas (skat. 3. pielikumu), novērtējot respondentu sešu sociālo prasmju apguves līmeni – empīriskā pētījuma sākumā un beigās.
9. Veikta respondentu kodēšana un izveidota kodēšanas tabula (skat. 4. pielikumu), lai iegūtos datus varētu apstrādāt. Kodēšanas tabula nosaka atbilstību starp anketaptaujas jautājumiem un pazīmēm, atbilstoši nosacījumiem ietverot latīņu alfabēta burtus un ciparus (25).
10. No iegūtajiem mērījumiem izveidota pirmdatu tabula, lai varētu veikt tālāku rezultātu analīzi un interpretāciju.
11. Izveidotas šķērstabulas aprakstošās statistikas ieguvei katrai izlasei atsevišķi un kopā - kopainas ieguvei.
12. Izmantota Kronbaha alfa metode, lai noskaidrotu pētāmo pazīmju, šajā gadījumā sociālo prasmju un pedagoģiskā modeļa ticamību.
13. Veikts Manna Vitnija tests, lai noskaidrotu atšķirības starp divām neatkarīgajām izlasēm – skolotājiem un vecākiem.
14. Izpildīts Vilksona tests, lai noskaidrotu atšķirību starp divām atkarīgajām izlasēm - sākumu un beigām.
15. Analizēti empīriskā pētījuma gaitā iegūtie rezultāti.
16. Veikta empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu interpretācija.
17. Pēc pētījuma veikšanas, datu analīzes un interpretācijas apkopotie iegūtie secinājumi.

2.4. Empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu analīze

1. Grupas intervijā noskaidrota attieksme un vecāku līdzšinējā darbība bērnu sociālo prasmju apgūvē (skat. 2. pielikumu). Autore secināja, ka vecāki vienbalsīgi uzskata – ar bērnu jāpavada pēc iespējas vairāk laika, taču lielākā daļa mājās ir tikai vakaros un nedēļas nogalēs, tātad kopā pavadītā laika daudzums ir ļoti ierobežots. Noskaidrots arī, ka vecāki ir ieinteresēti iegūt vairāk informācijas par bērna attīstības īpatnībām, sociālo prasmju apguves īpatnībām un iedarbīgākajiem apguves veicināšanas paņēmieniem. Tāpēc autore nolēma izmantot visus iepriekš plānotos soļus pedagoģiskā modeļa saturā, lai nodrošinātu vecākiem nepieciešamo informāciju, tādejādi veicinot bērnu sociālo prasmju apguvi ģimenē.

2. Novērošanā savākta nepieciešamā informācija sociālo prasmju vērtēšanai. Novērošanas rezultāti atspoguļoti pirmdatu tabulā. Tie aptver izlases sociālo prasmju skolotāju (1) un vecāku (2) vērtējumus eksperimenta sākumā un beigās (skat. 5. pielikumu) Prasmju apguve vērtēta trīs līmeņos: zemā, vidējā un augstā.

Ja sākumā prasmju novērtējums svārstījies no zema līdz vidējam līmenim, tad eksperimenta beigās lielākoties tas uzlabojies robežās no vidēja līdz augstam. Ir arī dažas prasmes, kurās gan skolotāju, gan vecāku vērtējums sākumposmā gandrīz vienprātīgi ir zemā līmenī, piemēram, prasmēm : prot sagaidīt savu kārtu un cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu. Tas izskaidrojams ar to, ka septiņi no desmit bērniem līdz šim nebija apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi, kur šādām prasmju apguvei pievērsta būtiska nozīme, un ģimenēs tam nav bijusi pievērsta pietiekama uzmanība. Kā arī prasme : dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku, lielākoties novērtēta zemā līmenī. Esot vienīgajiem bērniem ģimenē, vecāki iespējams nav radījuši pietiekami daudz tādu situāciju, kurās bērns varētu dalīties ar vienaudžiem un pieaugušajiem, un pirmajā pusgadā pirmsskolas izglītības iestādē, galvenā uzmanība vērsta uz bērnu veiksmīgu adaptāciju jaunajos apstākļos, neuzsverot konkrētu sociālo prasmju apguvi.

Prasmju apguves līmenis un līdz ar to arī vērtējums eksperimenta beigu posmā ir uzlabojies visām sociālajām prasmēm. Taču redzams, ka 100 % augsts līmenis nav sasniegts nevienai prasmei, kas ir pilnīgi normāls rādītājs, jo bērniem šīs prasmes turpina uzlaboties un pilnveidoties līdz pat skolas uzsākšanai, kā arī vēl skolas laikā un dažiem pat ilgāk.

3. Šķērstabulās (skat ..pielikumu) ir attēlota aprakstošā statistika. Tā uzskatāma par primāro informāciju pētījumā un nedod pilnvērtīgu informāciju par pētāmo objektu. Pīrsona Hī kvadrāta (*Pearson Chi – Square*) metode palīdz noskaidrot, vai ir saikne starp skolotāju un vecāku uzskatiem (skat. 6. pielikumu).

Secinājums - rezultāti parāda, ka pastāv stipra saikne, jo lielākoties signifikance p ir mazāka par 0,05, tātad nav būtiskas atšķirības viedokļos starp šīm respondentu grupām skolotājiem un vecākiem.

4. Ar Kronbaha alfa metodi noskaidrota pētāmo pazīmju, sešu sociālo prasmju un pedagoģiskā modeļa piemērotība jeb ticamība.

Piemērotība ir parādīta visiem respondentiem (skolotājiem un vecākiem) kopā, kā arī atsevišķi skolotājiem un vecākiem (skat. arī 7. pielikumu).

Aprēķinot piemērotību (*Reliability*) visiem respondentiem kopā - skolotājiem un vecākiem : ***Cronbach's Alpha* ,798.**

Secinājums: kopumā visas pazīmes ir piemērotas konkrētajai izlasei. Pamatojums: a ir robežās no 0,5 līdz 1,0.

2.1.tabula

Piemērotība visiem respondentiem kopā

Pazīme	Selektivitātes koeficients [Corrected Item-Total Correlation] (s)
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	,368
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	,484
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,552
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,884
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	,703
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	,000
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	,328
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	,000
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	,278
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	,776
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	,445
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	,000

Secinājums: katra pazīme, kurai koeficients ir robežās no 0,5 līdz 1,0 ir piemērota konkrētajai izlasei, par piemērotām var uzskatīt arī tās pazīmes, kurām koeficients ir robežās no 0,3 līdz 0,5, taču šīm pazīmēm ir vāja piemērotība. Izsvītrotās pazīmes – nederīgās. Par nederīgām atzītas četras pazīmes.

Aprēķinot piemērotību (*Reliability*) skolotājiem : **Cronbach's Alpha ,895.**

Secinājums: kopumā visas pazīmes ir piemērotas konkrētajai izlasei. Pamatojums: a ir robežās no 0,5 līdz 1,0.

2.2.tabula

Piemērotība skolotājiem

Pazīme	Selektivitātes koeficients [Corrected Item-Total Correlation] (s)
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	,945
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	,000
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,629
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,945
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	,945
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	,000
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	,629
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	,000
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	,000
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	,945
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	,945
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	,000

Secinājums: katra pazīme, kurai koeficients ir robežās no 0,5 līdz 1,0, ir piemērota konkrētajai izlasei. Izsvītrotās pazīmes – nederīgās. Par nederīgām atzītas piecas pazīmes.

Aprēķinot piemērotību (*Reliability*) vecākiem : **Cronbach's Alpha ,771.**

Secinājums: kopumā visas pazīmes piemērotas konkrētajai izlasei. Pamatojums: a ir robežās no 0,5 līdz 1,0.

2.3.tabula

Piemērotība vecākiem

Pazīme	Selektivitātes koeficients [Corrected Item-Total Correlation] (s)
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	,259

P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	,606
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,531
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,873
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	,619
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	,000
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	,232
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	,000
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	,380
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	,717
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	,277
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	,000

Secinājums: katra pazīme, kurai koeficients ir robežās no 0,5 līdz 1,0 ir piemērota konkrētajai izlasei. Izsvītrotās pazīmes – nederīgās. Par nederīgām atzītas sešas pazīmes.

Ja visos trijos analīzes rezultātos kāda no pazīmēm ir ar mazāku koeficientu kā 0,5 (jeb ,5), tad turpmāk šī pazīme uzskatāma par nederīgu, tāds ir secinājums pēc kvantitatīvās pieejas. Vāja piemērotība (koeficients robežās no 0,3 līdz 0,5) noteikta pazīmei : P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS, tomēr šo pazīmi arī var pieskaitīt pie piemērotām.

Taču trīs pazīmes :

P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ,

P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS,

P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS,
pēc kvantitatīvās pieejas atzītas par nederīgām.

Kvalitatīvi novērtējot, visas pazīmes ir derīgas, jo atbilst konkrētajam vecumposmam pēc pirmsskolas izglītības programmas un bērnu vērtēšanas kartēm, kas izveidotas balstoties uz pirmsskolas izglītības programmu un pedagoģiski psiholoģisko literatūru. Šeit būtiski ņemt vērā empīriskā pētījuma salīdzinoši neilgo laika posmu (vienu gadu), kas arī ietekmē pazīmju piemērotību. Kā arī jāatceras, ka vērtējums ir dots visai izlasei kopumā, vērtējot katru bērnu individuāli, aina būtu citāda, jo parādītos katra personiskā izaugsme, tomēr šajā pētījumā svarīgā ir grupas kopējā izaugsme.

Kvalitatīvi izvērtējot izveidoto pedagoģisko modeli, var secināt, ka to iespējams reproducēt arī citiem pētniekiem, savā izvēlētajā vidē un izlasē, ņemot vērā autores izveidotā modeļa procesuālo un struktūrsaturisko aspektus. Tādēļ, balstoties uz kvantitatīvo un kvalitatīvo pieeju, modelis ir uzskatāms par piemērotu jeb ticamu.

5.Ar Manna Vitnija testu (*Mann-Whitney Test*) tika noskaidrotas atšķirības starp divām neatkarīgajām izlasēm (skolotājiem - 1, vecākiem - 2) (skat. 8. pielikumu).

2.4.tabula

Manna Vitnija testa rezultāti

Pazīme	Signifikance [Asymp. Sig. 2-tailed] (p)
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	,140
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	,584
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,841
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,841
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	,644
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	1,000
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	,841
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	1,000
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	,299
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	,916
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	,916
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	1,000

Secinājums: nepastāv būtiskas atšķirības viedokļos starp skolotājiem un vecākiem.

Pamatojums: signifikance p visām pazīmēm ir lielāka par 0,05.

Tas parāda, ka pedagogi iespējams tikai mazliet objektīvāk novērtē bērnu sociālo prasmju apguves līmeni, taču arī vecāku viedoklis ir pietiekami adekvāts.

6.Ar Vilkoksona testu (*Wilcoxon Signed Ranks Test*) tika noskaidrotas atšķirības starp divām atkarīgajām izlasēm - sākumu un beigām (skat. 9. pielikumu).

2.5.tabula

Vilkoksona testa rezultāti

Pazīme	Signifikance [Asymp. Sig. 2-tailed] (p)
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS – P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	,001
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS – P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	,001
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS - P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,001
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS - P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	,001
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS - P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	,000
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS - P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	,000

Secinājums: pastāv būtiskas atšķirības starp pētījuma SĀKUMU un pētījuma BEIGĀM visos rādītājos. Pamatojums: signifikance p visām pazīmēm ir mazāka par 0,05.

7. Neapšaubāmi pastāv sakarība starp pielietoto pedagoģisko modeli un eksperimenta rezultātiem, to pierāda arī intervija eksperimenta sākumā, kurā tika noskaidrots, ka vecākiem ir nepietiekama informācija bērnu sociālo prasmju apguves jautājumos. Pielietojot autores izstrādāto pedagoģisko modeli šī situācija tika uzlabota, līdz ar to uzlabojās arī sociālo prasmju apguves līmenis. Tas apstiprina pedagoģiskā modeļa iekšējo validitāti. Ārējā validitāte – saistīta ar iespēju vispārināt pētījuma rezultātus citiem apstākļiem. Eksperimentā iegūtos rezultātus iespējams vispārināt arī citām izlasēm un citiem apstākļiem ar nosacījumu, ka ģimenes aktīvi līdzdarbojas modeļa īstenošanas gaitā. Vērā ņemams fakts, ka par izlases dalībniekiem kļuva vecāki, līdz ar to šīs izmaiņas daļēji ietekmēja viņu rīcību, kā rezultātā varētu tikt ietekmēti arī pētījuma rezultāti. Taču, kaut arī bērns pirmsskolas vecumā savā attīstībā virzās uz priekšu pietiekami strauji, šis temps nav pietiekams, lai lielā mērā iespaidotu rezultātus. Līdz ar to var uzskatīt, ka piedāvātais pedagoģiskais modelis ir valids.

Šie rezultāti daļēji pierāda, ka izstrādātais pedagoģiskais modelis ir bijis veiksmīgs un to pielietojot praksē bērnu sociālo prasmju apguve ģimenē ir uzlabojusies, taču, izdarot

galējos secinājumus par pētījuma hipotēzes apstiprināšanos, jāņem vērā arī citi rādītāji (skat. 2.5. nodaļu).

2.5. Empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu interpretācija

Balstoties uz autores personisko pedagoģisko pieredzi un teorētisko pētījumu, tika izveidots modelis sociālo prasmju apguves veicināšanai trīs līdz četrus gadus veciem bērniem ģimenē, kas aptver divus aspektus : struktūrsaturisko un procesuālo.

Struktūrsaturiskajā aspektā sociālo prasmju apguves veicināšana ir sarežģīts process, kas pārstāv objektīvās un subjektīvās pedagoģiskās realitātes mijšakarību, kas nosaka tā būtību. Sociālo prasmju apguves veicināšanas process ģimenē ir divu savstarpēji saistītu objektīvo attiecību „pedagogs - vecāki” un „vecāki - bērns” īpatnības.

Vecāki ir atvērti pedagogam, bērns savukārt ir atvērts vecāku garīgajai ietekmei, tiecas šo ietekmi reflektēt un piešķirt tai savu konkrēto saturu un jēgu.

Procesuālais aspekts ietver objektīvās un subjektīvās pedagoģiskās realitātes mijšakarību.

Objektīvā pedagoģiskā realitāte ir cita cilvēka (pedagoga, tēva, mātes) :

- personiskās īpašības,
- viņa ietekmes situācija,
- viņa ietekmes dinamika
- šīs ietekmes realizācija darbības un saskarsmes procesā.

Subjektīvā pedagoģiskā realitāte ir:

- ietekmei labvēlīgs iekšējais stāvoklis,
- motivācijas un izzīņas potenciāla attīstība.

Objektīvās un subjektīvās pedagoģiskās realitātes mijšakarības mehānisms ir personiskā jēga. Uz personību orientētā sociālo prasmju apguves procesā pedagoga un vecāku personiskā jēga sakrīt. Pedagoga galvenais mērķis ir bērna sociālo prasmju apguve, kuru iespējams sasniegt stimulējot vecākus savas personības attīstīšanai un izglītošanai , lai vecāki savukārt veicinātu savu bērnu sociālo prasmju apguvi (46).

Veicināt – sekmēt; labvēlīgi ietekmēt (26,846.lpp.). Sekmēt - būt par cēloni (kā) attīstībai, labvēlīgai, veiksmīgai norisei; veicināt (26, 722. lpp.)

Pirms modeļa īstenošanas tika izveidota izlase pedagoģiskajam eksperimentam. Respondentu izvēle notika tīri subjektīvi. Tā kā empīriskā pētījuma laikā autore pašas bērns bija trīs gadu vecumā, autore nolēma izvēlēties tieši šo vecumposmu – bērnus no trīs līdz četriem gadiem, pārējos kritērijus atlasot atbilstoši savai ģimenei. Tādējādi empīriskais pētījums varēja notikt arī autore pašas ģimenē. Autore bērns izlasē netika iekļauts, bet kalpoja kā „radars” visām darbībām, kas norisinājās empīriskā pētījuma laikā. Pētījuma teorētiskās daļas izstrādes laikā apstiprinājās autore viedoklis, ka vienīgajam bērnam ģimenē sociālās prasmes apgūt ir daudz grūtāk, ja vien vecāki neņem vērā šīs situācijas trūkumus un priekšrocības. Vienīgā bērna sociālo prasmju apguvi galvenokārt ietekmē tieši vecāki, līdz ar to iedarbojoties uz vecākiem, iespējams panākt vecāku iedarbību uz bērniem sociālo prasmju apguves jomā. Ja ģimene ir nevis nukleārā, bet paplašinātā, arī tad ģimenes attiecības veidojas daudz sarežģītākas, kas apgrūtina eksperimentu veikšanu. Pētījumam tiek radīta labvēlīgāka vide, ja respondentu vecāki ir atsaucīgi, tendēti uz savstarpēju sadarbību, tāpēc autore veica rūpīgu iepriekšēju izpēti, pēc kuras izvēlējās respondentus atbilstoši sekojošiem kritērijiem :

- bērna vecums - trīs gadi,
- bērnam nav māsu un/vai brāļu,
- abi bērna vecāki dzīvo ģimenē un ir galvenie bērnu audzinātāji,
- vecvecāki dzīvo atsevišķi,
- bērna vecāki regulāri apmeklē vecāku sapulces, kā arī iesaistās pirmsskolā organizētajos pasākumos,
- bērna vecāki ir vecuma robežās no 25 līdz 40 gadiem.

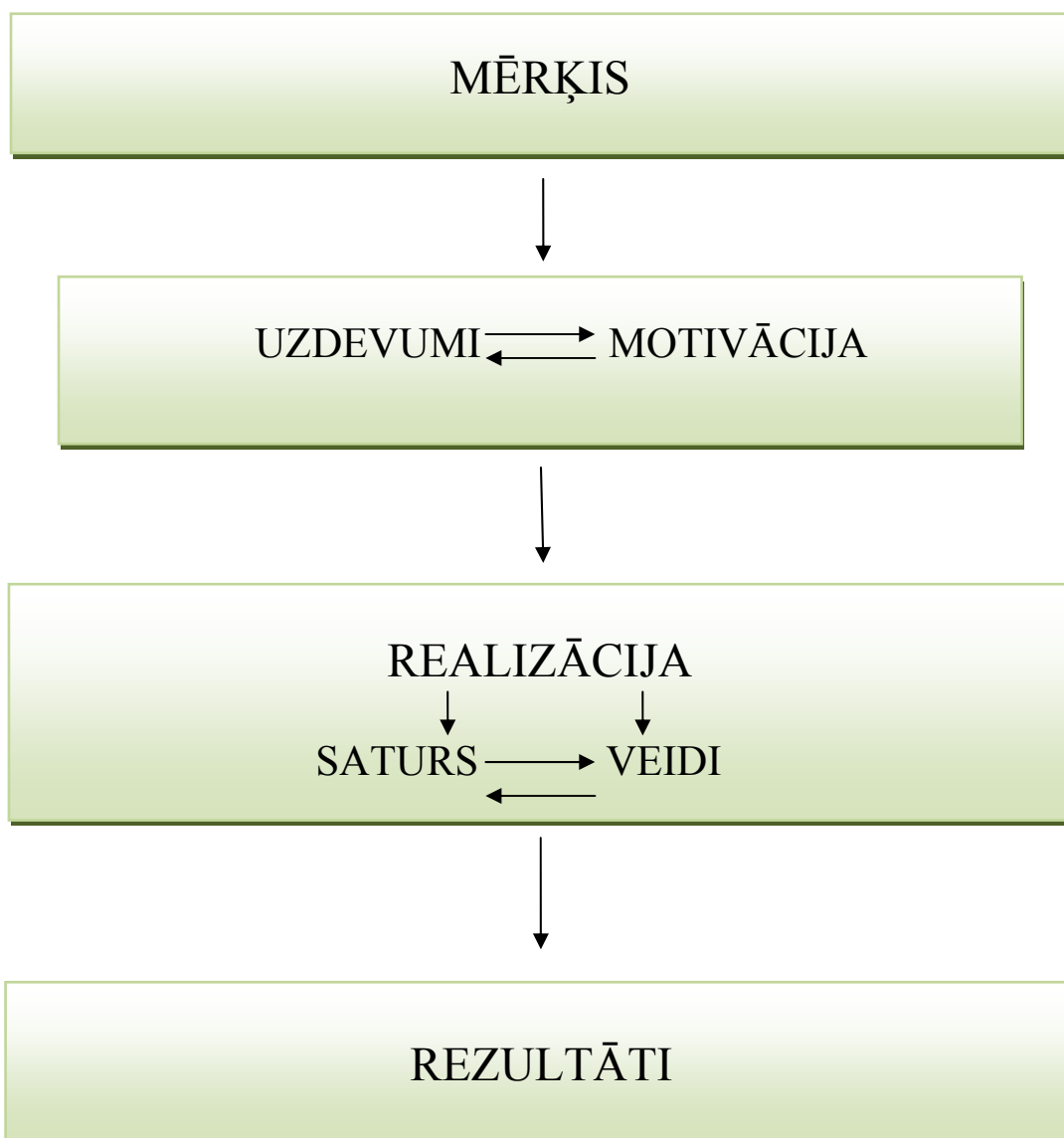
Tāpat izlasei vēlams būt no vienas pirmsskolas izglītības grupiņas – tās pašas, kuru apmeklē autore bērns. Kaut arī šis nebija noteicošais kritērijs, autorei izdevās izveidot izlasi atbilstoši visiem vēlamajiem kritērijiem.

Dokumentu (grupas žurnāla, personisko lietu, vecāku sapulču protokolu) izpētē autore ieguva nepieciešamo informāciju, lai atlasītu respondentus pētījumam pēc iepriekšminētajiem kritērijiem.

Sociālo prasmju apguves veicināšanas modeļa procesuālais aspekts.

Attēlā pedagoģiskais process, parādīts pedagoģiskās darbības cikls, kurš ir pedagoģiskā procesa vienība. Tā ir objektīvā pedagoģiskā realitāte – pirmsskolas pedagoga, šajā gadījumā, zinātniskā darba autore, darbība.

Subjektīvā pedagoģiskā realitāte aptver tēva un mātes personības attīstības procesu - motivāciju, darbības veidus, personiskas īpašības.

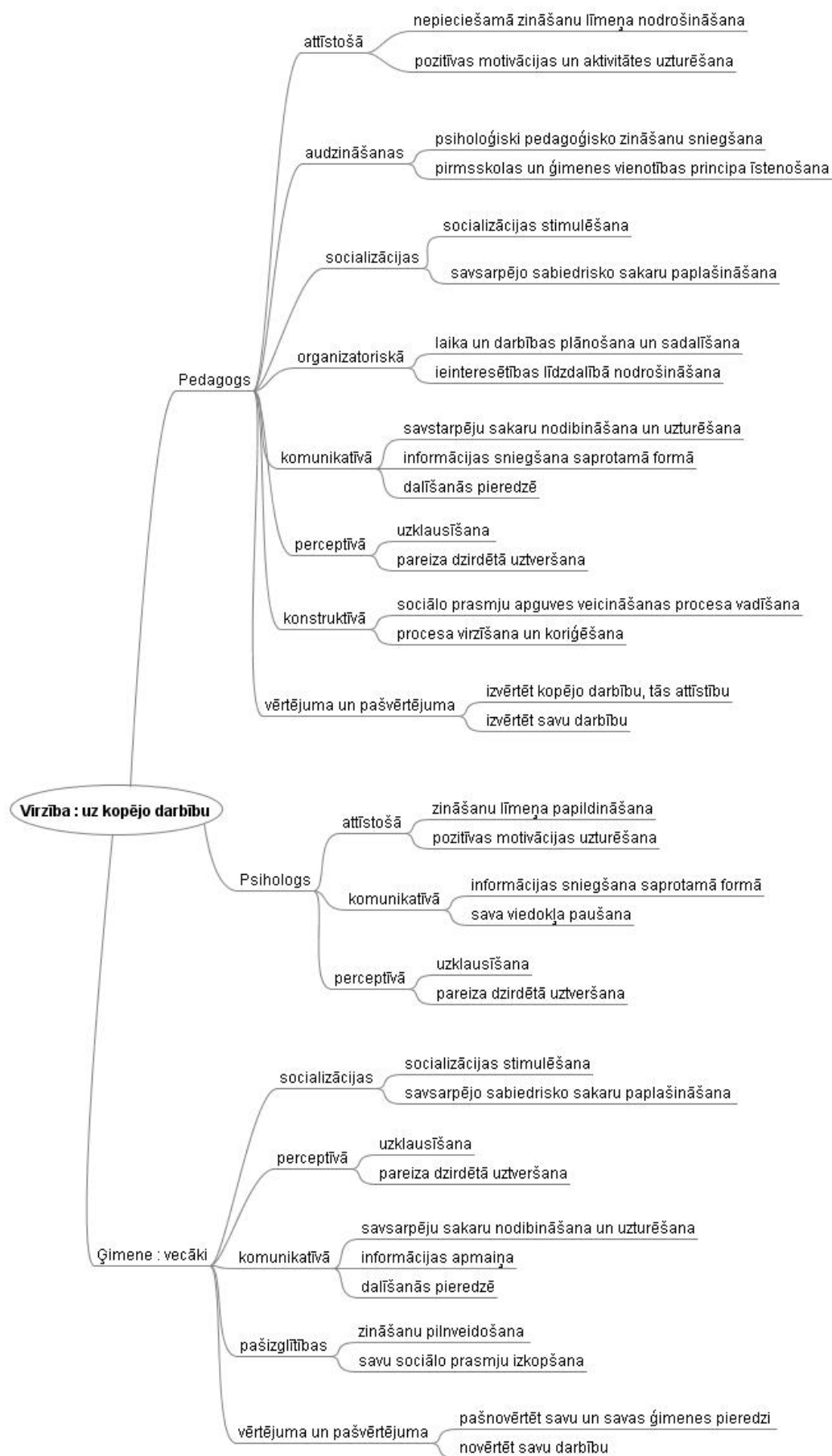

2.1. attēls Pedagoģiskā modeļa procesuālais aspekts

(adaptēts no 46).

Sociālo prasmju apguves veicināšanas procesa saturiskais aspekts.

Shēmā atspoguļotas pirmsskolas pedagoga, psihologa un vecāku funkcijas un uzdevumi.

2.1. shēma Pedagoģa, psihologa, vecāku funkcijas un uzdevumi

(adaptēts no 12).

Saturiskais aspekts ietver trīs darbības sfēras:

pirmsskolas pedagogs —————> vecāki,

pirmsskolas pedagogs —————> psihologs,

vecāki —————> bērns.

Izglītības dokumentu (pirmsskolas izglītības programmas, bērnu novērtēšanas karšu) izpētē tika noteiktas vecumposmam atbilstošas sociālās prasmes (pilnu sarakstu skatīt 10. pielikumā). Sešas sociālās prasmes tiks vērtētas pētījuma sākumā un beigās, veidojot divas atkarīgās izlases :

- lieto pieklājības frāzes (sasveicināšanās, atvadīšanās, lūdzu, paldies),
- prot sagaidīt savu kārtu (rotaļā, spēlē, sarunā),
- izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams,
- atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams,
- dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku,
- cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu.

Tika izvēlētas tieši minētās sociālās prasmes, jo pēc autores personiskās pieredzes, minēto sociālo prasmju apguve ir iespējama tikai ar ģimenes, vecāku aktīvu līdzdalību apguves procesā.

Divas neatkarīgās izlases pirmsskolas pedagogi, kas ikdienā strādā ar respondentiem un respondentu vecāki novērtēja sešu izvēlēto sociālo prasmju apguves līmeni, katram respondentam atsevišķi, kā arī visai izlasei kopumā pirms sociālo prasmju apguves veicināšanas modeļa ieviešanas praksē un modeļa īstenošanas beigu posmā. Pētījumā izmantotie rādītāji ir novērtējums katrai prasmei sākumā un beigās visai izlasei kopumā (skat. 5. pielikumu).

Empīriskā pētījuma laikā tika organizētas 4 vecāku sapulces : 3 grupā (2006.gada pavasarī, 2006.gada rudenī un 2007.gada pavasarī) un viena kopsapulce (2007.gada februārī) divām vienāda vecuma grupiņām ar psihologa piedalīšanos. Grupas vecāku sapulcēs un visās aktivitātēs piedalījās visu grupas bērnu vecāki, bet fiksēti tika tikai respondentu sniegtie rādītāji.

Autore izstrādājusi soļus veiksmīgai grupas vecāku sapulcei, kas tika izmatoti pirmajā un otrajā sapulcē:

- 1) izglītojošā materiāla savākšana un sagatavošana prezentācijai (izmantotie materiāli : pētījuma teorētiskā daļa, pirmsskolas izglītības programma, bērnu vērtēšanas kartes pirmsskolā un sākumskolu uzsākot),
- 2) reālās situācijas analīze un dalīšanās pieredzē (šeit arī notiek prasmju vērtēšana pētījuma sākumposmā, pirms papildus informācijas sniegšanas par sociālo prasmju apguves veicināšanu),
- 3) izglītojoša materiāla prezentēšana, virzot vecākus uz līdzdalību (neliels ziņojums, grupu darba organizēšana materiāla studēšanā),
- 4) izglītojošā materiāla analīze un interpretācija (grupu darbs),
- 5) secinājumu formulēšana un ierosinājumu izstrāde (individuālās idejas, izmatota baltā tāfele).

Pirmajā vecāku sapulcē vecāku uzmanība galvenokārt tika vērsta konkrētajam vecumposmam atbilstošu sociālo prasmju noskaidrošanai, to apguves nepieciešamībai, kā arī iedarbīgāko paņēmieni izvēle sociālo prasmju apgūvē.

Balstoties uz teorētisko pētījumu (skat. 1.3.2..nodaļu) par iedarbīgākajiem paņēmieniem sociālo prasmju apguves veicināšanā uzskatāmi trīs :

- ◆ vecāku paraugs attiecībās vienam pret otru un bērnu;
- ◆ apgūt tādas sociālās prasmes, kas pielietojamas reālajā dzīvē;
- ◆ nodrošināt bērnam iespēju apgūtās prasmes nostiprināt.

Savukārt trešajā vecāku sapulcē (2007.gada pavasarī) uzmanība tika galvenokārt vērsta uz aizgājušā gada izvērtējumu, secinājumu formulēšanu par padarīto, idejām turpmākajai darbībai, kā arī bērnu sociālo prasmju apguves līmeņa novērtēšanai.

Vecāku kopsapulces organizēšanā būtiska pedagoga līdzdalība : iepriekšējas pārrunas ar psihologu, kas piedalīsies kopsapulcē, lasīs lekciju par konkrēta vecumposma īpatnībām, izsakot lūgumu pievērst uzmanību arī sociālo prasmju nozīmei un apgūvei, kā arī ģimenes, konkrētāk vecāku, nozīmei bērna audzināšanā un attīstībā.

Lai veiktu novērtēšanu, pēc iepriekš sagatavota plāna (skat. 1. pielikumu), veikta bērnu tiešā novērošana ar un bez vecākiem, pasākumos, izbraukumos, ikdienas situācijās. Savās darbībās, uzvedībā pret grupas bērniem un grupas dzīvē iesaistītajiem pedagogiem bērni atspoguļo mājās apgūto uzvedību, ļaujot pedagogam gandrīz nekļūdīgi redzēt, kāda uzvedība tiek pieļauta mājās, kā viens pret otru un pret bērnu izturas vecāki. Taču, lai gūtu pilnīgāku ainu, bērni novēroti dažādās situācijās arī kopā ar vecākiem, piemēram garderobē,

pārgērbjoties, atnākot uz pirmsskolas izglītības iestādi vai arī pirms došanās mājās. Tā kā šādā situācijā autore atradās vecāka nevis pedagoga lomā, situācijas novērtējums bija iespējams adekvāts – vecāku un arī bērnu rīcība bija dabiska. Tas nebūtu iespējams, ja autore vecāku un bērnu priekšā visās situācijās būtu tikai pedagoga lomā, šādā gadījumā būtu jāveic bērnu netiešā novērošana.

Respondentu vecāki un 3 pieredzējuši pedagogi, ieskaitot darba autori, aizpildīja anketaptaujas lapas (skat. 3. pielikumu), novērtējot respondentu 6 sociālo prasmju apguves līmeni – empīriskā pētījuma sākumā un beigās (skat. 5. pielikumā).

Tabulā redzamas prognozētās pedagoga, psihologa un vecāku darbības.

2.6.tabula

Prognozētās pedagoga, psihologa un vecāku darbības modeļa īstenošanas gaitā

Darbības veicējs	Prognozētā darbība
Pedagogs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vecāku sapulču organizēšana un vadīšana ▪ individuālo pārrunu organizēšana un vadīšana ▪ vērtēšana, kolēģu iesaistīšana vērtēšanas procesā aktīva līdzdalība
Psihologs	<ul style="list-style-type: none"> • lekcijas sagatavošana un nolasīšana vecāku kopsapulcē, ņemot vērā pedagoga lūgumu • vecāku rosināšana uz diskusiju, tās vadīšana • atbildēšana uz vecāku jautājumiem
Vecāki	<ul style="list-style-type: none"> ▣ aktīva klausīšanās un līdzdalība vecāku sapulcēs ▣ aktīva līdzdalība piedāvāto materiālu analizēšanā un interpretēšanā ▣ aktīva līdzdalība ģimenes reālās situācijas analīzē un daloties pieredzē ▣ iegūto zināšanu pielietošana ikdienas dzīvē

Izvērtējot prognozēto darbību atbilstību reālajai situācijai, nākas secināt, ka pedagoga un psihologa darbība pilnībā atbilst prognozētajai, savukārt vecāki savās aktivitātēs bija vidēji aktīvi, bija nepieciešams neliels pamudinājums.

Pēc pētījuma datu analīzes, pedagoģiskajiem novērojumiem un pārrunām vecāku sapulcē pētījuma beigu posmā var secināt, ka vecāki iespēju robežās pielietoja gūtās zināšanas un atziņas, ģimenes ikdienas dzīvē tādejādi uzlabojot savu bērnu sociālo prasmju apguves līmeni.

2.6. Empīriskā pētījuma gaitā iegūtie secinājumi

Empīriskā pētījuma laikā autore nonāca pie nozīmīgiem secinājumiem.

1. Pedagoģiskā modeļa izstrādē jāņem vērā divi aspekti : struktūrsaturiskais un procesuālais.
2. Izveidotais pedagoģiskais modelis atzīstams par piemērotu jeb ticamu un validu.
3. Atlasītās sociālās prasmes vērtēšanai ir piemērotas konkrētajiem apstākļiem un bērnu vecumposmam.
4. Nepastāv būtiskas atšķirības skolotāju un vecāku sociālo prasmju vērtējumā izlasei (Manna Vitnija tests).
5. Pastāv būtiskas atšķirības starp sociālo prasmju apguves līmeņa vērtējumu eksperimenta sākumā un beigās (pēc Vilkoksona testa rezultātiem).
6. Tātad autores izveidotais pedagoģiskais modelis veicina sociālo prasmju apguves līmeņa uzlabošanu ģimenē trīs līdz četrus gadus veciem bērniem.

NOBEIGUMS

Pētījuma gaitā autore nonākusi pie sekojošiem secinājumiem:

1. Avotu nosaukumi bieži neatspoguļo izklāstītā satura būtību, līdz ar to tikai daļa no atrastajiem avotiem bibliotēkās un EBSCO informatīvā servisa datu bāzēs : ACADEMIC SEARCH PREMIER un ERIC noderīgi zinātniskā darba izstrādei;
2. Sociālās prasmes ir sarežģītu saskarsmes un sadarbības prasmju kopums, tādas reakcijas, verbālās un neverbālās uzvedības izvēle, kas veicina veiksmīgu mijiedarbību ar vienaudžiem, vecākiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem;
3. Sociālo prasmju apguve ir mērķtiecīgi organizēts mācību process, kurā prasmju kopums, kas nodrošina veiksmīgu sociālo mijiedarbību, kļūst par bērna, jaunieša, pieaugušā ieguvumu;
4. Sociālo prasmju apguvei pamatus jāliek jau bērnībā, kopš bērna dzimšanas;
5. Svarīgākais posms sociālo prasmju apguvē ir pirmsskolas vecums, līdz pieciem gadiem, kad sākās obligātā pirmsskolas izglītība un bērns ieiet vienaudžu kolektīvā. Bet viens no patiecinātākajiem vecumiem sociālo prasmju apguvē ir 3-4 gadu vecums, kad bērnam sāk parādīties lielāka interese par cilvēku savstarpējām attiecībām, sadarbību, ir izteikta vēlme izzināt visa cēloņus un likumsakarības;
6. Sociālo prasmju apguvē liela nozīme ir iespējai tās pielietot pēc iespējas biežāk, vingrināties;
7. Sociālo prasmju primārais apguves posms ir ģimene, līdz ar to lielāko ieguldījumu tajā dod vecāki;
8. Pedagoģiskā modeļa izstrādē jāņem vērā divi aspekti : struktūrsaturiskais un procesuālais.
9. Izveidotais pedagoģiskais modelis atzīstams par piemērotu jeb ticamu un validu.
10. Atlasītās sociālās prasmes vērtēšanai ir piemērotas konkrētajiem apstākļiem un bērnu vecumposmam (balstoties uz kvalitatīvo pieeju).
11. Nepastāv būtiskas atšķirības skolotāju un vecāku sociālo prasmju vērtējumā izlasei (Manna Vitnija tests).
12. Pastāv būtiskas atšķirības starp sociālo prasmju apguves līmeņa vērtējumu eksperimenta sākumā un beigās (pēc Vilksona testa rezultātiem).
13. Tātad autores izveidotais pedagoģiskais modelis labvēlīgi ietekmē sociālo prasmju apguves veicināšanu ģimenē.

Līdz ar to var uzskatīt, ka maģistra darbam izvirzītais mērķis ir sasniegts un uzdevumi izpildīti.

Pētījuma hipotēzi : „izmantojot autores izstrādāto pedagoģisko modeli trīs līdz četrus gadus vecu bērnu sociālo prasmju apguve ģimenē tiks veicināta” var uzskatīt par apstiprinātu autores izvēlētajā izlasē, rezultāti ir vispārināmi arī uz līdzvērtīgām izlasēm, taču kopumā hipotēzi var uzskatīt par daļēji apstiprinājušos, jo atšķirīgās ģimenēs pie citiem apstākļiem rezultāti varētu būt savādāki.

Lai izmatotu autores izstrādāto pedagoģisko modeli citā izlasē, nepieciešams, tā saturu adaptēt konkrētajai kultūrvidei un bērnu vecumam. Vai arī, izmantojot veiktā eksperimentā gūtās atziņas un izdarītos secinājumus veidot savu individuālu pedagoģisko modeli.

Turpmākajos pētījumos vajadzētu pievērsties ģimenes pedagoģiskā potenciāla pētīšanai no dažādiem aspektiem, jo šī joma pētniecībā atstāta novārtā.

Veicot pētījumus par sociālo prasmju apguvi paplašinātās ģimenēs, kurās ir vairāk bērnu, tiktu papildināts autores ieguldījums, iegūta labāka kopaina par sociālo prasmju apguves situāciju ģimenēs.

Vērtīgi būtu pētījumi sociālo prasmju attīstībā trīs līdz četru gadu veciem bērniem pirmsskolas vidē, šādus pētījumus salīdzinot ar pētījumiem ģimenē.

Nozīmīgu devumu pedagoģijā varētu dot pētījumi sociālo prasmju apgūvē trīs līdz četrus gadus veciem bērniem, kas neapmeklē pirmsskolas izglītības iestādes, un ģimenes apstākļos tiek sagatavoti obligātajai pirmsskolas apmācībai no piecu gadu vecuma.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. *A Dictionary of Psychology 2001*, by Oxford University Press 2001. [atsauce 11.03.2007.]. Pieejams: <http://www.encyclopedia.com/doc/1O87-socialskill.html>
2. **Andersone, R.** *Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās*. Rīga : RaKa. 2004. 82 lpp.
3. **Argyle, M.** *Social Interaction*. Chicago: Aldine. Atherton, Inc. 1971. 504 p.
4. **Ādlers, A.** *Individuālpsiholoģija skolā*. Lekcijas skolotājiem un audzinātājiem. Rīga : Zvaigzne ABC, 2001. 176 lpp.
5. **Ādlers, A.** *Psiholoģija un dzīve*. Rīga : Izdevniecība IDeA, 1992. 179lpp
6. **Bandura, A., Walters, R.H.** *Social Learning and Personality Development*. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1963. 329 p.
7. **Baumrind, D.** *Effects of Authorative Parental Control on Child Behavior*. Berkeley : University of California. Parenting Style and Its Correlates. ERIC Digest. [atsauce 9.04.2007.]. Pieejams: caur EBSCOhost Web
8. **Berk, L., E.** *Child Development*. Boston : Allyn & Bacon. 2000. 642 p.
9. **Bigner, J.J.** *Parent-child relations : An introduction to parenting*. 2nd ed. New York : Macmillan. 1985. 453 p.
10. **Braga, J.** *Growing with children : the early childhood years*. 1974. 205 p.
11. **Bryant, D., Peisner – Feinberg, E., Miller – Johnson, S.** *Head Start Parent's Roles in the Educational Lives of Their Children*. New Orleans : Annual Conference of the American Educational Research Association. 14 p. [atsauce 04.08. 2000.]. Pieejams: caur EBSCOhost Web
12. **Černova, E.** *Pedagoģiskais process*. Lekciju materiāli. Rīga. 2006.
13. **Dāle, P.** *Vērojumi un pārdomas. Par cilvēku un gara kultūru*. Rīga: Uguns. 1994. 176 lpp.
14. **Einsvorta, L., Bareta, S., Keja, M., Kītings, Dž., Noāka, S., Prata, L., Raiens, B., Vitens, M.** *Kā izaudzināt brīnišķīgus bērnus. /rokasgrāmata vecākiem un pedagogiem*. R : Apgāds „Valters un Rapa”, 2003. 301 lpp.
15. *Filozofijas vārdnīca*. M. Rozentāles redakcijā. Rīga : Liesma. 1974. 529 lpp.

16. **Geske, A., Grīnfelds, A.** *Izglītības pētniecība*. Rīga : Latvijas Universitāte. 2006. 261 lpp.
17. **Golanty, E., Harris, B. B.** *Marriage and family life*. Boston : Houghton Mifflin Company. 1982. 505 p.
18. **Goode, W. J.** *The family*. New Jersey : Prentice-Hall, Inc. 1965. 120 p.
19. **Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L., Staļģe, L., Merirande, R., Šteinberga, A.** *Kā raisās valodiņa?* R : Apgāds „Rasa ABC” . 2000. 88 lpp.
20. **Kaņepēja, R.** Kas ir sagatavotība skolai. **No:** *Es gribu iet skolā : Rokasgrāmata skolotājiem*. Rīga : Puse Plus. 2003. 9.-12. Lpp.
21. **Karpova, Ā.** *Ģimenes psiholoģija*. Rīga : RaKa. 2006. 445 lpp.
22. **Komenskis, J. A.** *Lielā didaktika*. Rīga : Zvaigzne. 1992. 231 lpp.
23. *Koncepcija audzināšanas darbībai pamatizglītības un vidējās izglītības iestādēs*. Apstiprināta ar Izglītības un zinātnes ministrijas 1999.gada 25.oktobra rīkojumu nr.565 [atsauce 28.02.2007.]. Pieejams: http://www.izm.lv/lv/normakti/interesu/koncepc_audz.htm
24. **Kroplijs, A., Raščevska, M.** *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. Rīga : RaKa. 2004. 178 lpp.
25. **Lasmanis, A.** *Datu analīze pedagogijā*. Lekciju materiāls. Rīga : Autora redakcija un datorsalikums. 2006.
26. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga : Avots. 1998. 883 lpp
27. *Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca*. LU Matemātikas un informātikas institūts, 1993 -2006, versija 1.8.2 [atsauce 16.11.2007.]. Pieejams: <http://www.ailab.lv/Vardnica/>)
28. **Lekrojs, K. V., Deilija, Dž. Miligena, K. B.** Sociālās prasmes 21. gadsimtam. **No :** *Sociālais darbs skolā*. R : Jumava.(SIA „J. L. V.”) 2001. 411.- 426.lpp.
29. **Lieģeniece, D.** Sociālās prasmes. **No:** *Mācīsimies sadarbojoties*. Lit. red. Grīnfelds, A. Rīga : Mācību grāmata. 1998. 23. – 25. Lpp.
30. **Makarenko, A.** *Grāmata vecākiem*. Rīga : Zvaigzne. 1987. 271 lpp.
31. **Mathieson, K.** *Socail Skills in the Early Years (Supporting Social and Behavioural Learning)*. London : Paul Chapman Publishing. 2005. 102p.
32. **Matson, J. M., Ollendick, T. H.** *Enhancing children's social skills. / Assessment and Training*. Oxford : Pergamon Books Inc. 1988. 110p.

33. **Montessori, M.** *The discovery of the child*. New York : Ballantine Books, 1967. 339 p.
34. **Mūrnieks, E.** *Vispārējā socioloģija*. Lekciju konspekts. Rīga : Rīgas Tehniskā Universitāte 1991. 125 lpp.
35. **Nimkoff, M. F.** *The Early Sociology of the Family, Volume 5: The Family*. Great Britain : TJ International Ltd, Padstow Cornwall.1998. 526 p.
36. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Termini latviešu, angļu, vācu, krievu valodā. Sast. I. Beļickis, D. Blūma, T. Kože, D. Markus, V. Skujiņa (vad.), A. Šalme. Rīga: Zvaigzne ABC. 2000. 248 lpp. [atsauce 10.03.2007.]. Pieejams: <http://www.letonika.lv/Default.aspx>
37. **Pestalocijs J. H.** *Darbu izlase*. R : Latvijas Universitāte.1996.140 lpp.
38. **Piaget, J., Inhelder, B.** *The psychology of the Child*. New York : Basic Books, Inc. 1969. 173 p.
39. *Pirmsskolas izglītības programma : pirmskolas izglītības iestādēm* Rīga : SIA Mācību Apgāds NT, 1998. 40 lpp.
40. **Puškarevs, I.** *Attīstības psiholoģija*. R : RaKa, 2001. 88 lpp.)
41. **Rubana, I.** *Mācīties darot :interaktīvas mācības* Rīga : RaKa. 2004. 262 lpp.
42. **Smita, K., Strika, L.** *Mācīšanās traucējumi : no A līdz Z*. R: RaKa. 1998. 356 lpp.
43. **Students, J. A.** *Vispārīgā paidogōģija. 1.daļa. Zinātne un māksla sevis un citu audzināšanā*. Rīga : RaKa. 1998. 330 lpp.
44. **Students, J. A.** *Vispārīgā paidogōģija. 2.daļa Zinātne un māksla sevis un citu audzināšanā*. Rīga : RaKa. 1998. 224 lpp.
45. **Špona, A.** *Audzināšanas teorija un prakse*. Rīga : RaKa. 2001. 162 lpp.
46. **Špona, A., Čehlova, Z.** *Pētniecība pedagoģijā*. – Rīga : RaKa. 2004. 203 lpp.
47. **Šteiners, R.** *Pedagoģiskā prakse no garazinātniskās cilvēka izziņas viedokļa. Bērna un jauna cilvēka audzināšana*. [atsauce 20.07.2007.]. Pieejams: <http://www.antroposofija.lv/lv/biblioteka>
48. **Šteiners, R.** *Audzināšanas māksla balstīta cilvēka būtības sapratnē*. [atsauce 20.07.2007.]. Pieejams: <http://www.antroposofija.lv/lv/biblioteka>

49. **Tizard, B., Hughes, M.** *Young children learning. Talking and Thinking at Home and at School.* London : Fontana Paperbacks. 1984. 286 p.
50. **Tifentāle, M ., Čaraka, R.** Sociālās attīstības pētījums. **No:** *Sociālais darbs skolā. Prakse, politika un pētījumu perspektīvas.* R : Jumava. 2001. 307. – 318.lpp.
51. **Trochim, W.M.K.** *The Research Methods Knowledge Base.* [atsauce 30.11.2007.]. Pieejams: <http://www.socialresearchmethods.net/kb/index.php>
52. *Vispārējās izglītības likums.* Spēkā esošs no 1999.07.14. [atsauce 28.02.2007.]. Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/default.aspx?tabID=3&lang=1&id=912>
53. **Выготский, Л.С.** *Педагогическая психология.* под ред. В.В. Давыдова Москва : Педагогика. 1991. 479с.
54. **Volkovs, A.** *Dzīves psiholoģija un mistika : dzīve sev pašam.* Rīga : Vieda. 1998. 367 lpp.
55. **Welford, A.T.** The concept of skill and its application to social performance. **In:** *The Analysis of Social Skill.* Edited by Singleton, W.T., Spurgeon, P., Stammers, R. B. New York : Plenum Press. 1980. 11-22 p.
56. *Wikipedia. The Free Encyclopedia.* [atsauce 15.11.2007.]. Pieejams: http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
57. **Winnicott, D.W.** *The Child, the Family, and the Outside World.* Middlesex : Penguin Books Ltd, 1973. 239p.
58. WordNet®3.0.2006 by Princeton University [atsauce 13.11. 2007.]. Pieejams: <http://dictionary.reference.com/>
59. **Zelmenis, V.** *Īss pedagoģijas kurss :pedagoģiem pašizglītībai.* Rīga : Zvaigzne. 1991. 213 lpp.
60. **Žukovs, L.** *Ievads pedagoģijā (pamatkurss).* Rīga : RaKa, 1997. 234 lpp.

PIELIKUMI

1.pielikums

Jautājumi novērošanai

Vai bērns ir apguvis sekojošās sociālās prasmes :

- lieto pieklājības frāzes (sasveicināšanās, atvadīšanās, lūdzu, paldies),
- prot sagaidīt savu kārtu (rotaļā, spēlē, sarunā),
- izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams,
- atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams,
- dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku,
- cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu.

Kāds ir katras prasmes apguves līmenis (sākumā, beigās).

Kāds ir katras prasmes apguves līmenis izlasei kopumā?

Vai bērnam no vecāku puses tiek radītas pietiekamas iespējas vērot vecāku piemēru, paraugu minēto sociālo prasmju pielietošanā (vecāku savstarpējās attiecībās, attiecībās ar bērnu)?

Vai bērns cenšas atdarināt vecāku rīcību līdzīgās situācijās?

Vai vecāki dod ieguldījumu dažādu situāciju radīšanā bērna dzīvē, kas veicina pētāmo sociālo prasmju apguvi, vingrināšanos to pielietošanā.

Kā vecāki atgādina bērnam, kas darāms situācijās, kad pielietojama kāda no minētajām sociālajām prasmēm.

Vai vecāki izmanto jauniegūtās zināšanas no vecāku sapulcēm?

2.pielikums

Jautājumi intervijai

Cik daudz laika vecāki ikdienā un brīvdienās pavada ar savu bērnu?

Vai vecāki zina, kādas ir bērnu vecumam atbilstošās sociālās prasmes, kas jāapgūst?

Vai vecāki vēlētos iegūt vairāk informācijas par bērna attīstības īpatnībām, sociālo prasmju apguves īpatnībām un iedarbīgākajiem apguves veicināšanas paņēmieniem.

Kas atbildīgs par sociālo prasmju apguvi?

Cik liela loma sociālo prasmju apguvē ģimenei, cik liela – pirmsskolas izglītības iestādei?

3.pielikums

Anketaptauja sociālo prasmju apguves līmeņa novērtēšanai

L. cien. kolēģi/ vecāki, lūdzu Jūs novērtēt sekojošo sociālo prasmju apguves līmeni visai bērnu grupai kopumā.

Sociālā prasme	Vērtējums		
	1	2	3
1. Lieto pieklājības frāzes (sasveicināšanās, atvadīšanās, lūdzu, paldies)			
2. Prot sagaidīt savu kārtu (rotaļā, spēlē, sarunā),			
3. Izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams,			
4. Atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams,			
5. Dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku,			
6. Cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu			

Sociālo prasmju apguves un vērtēšanas līmeņi :

- 1 – zems, prasme nepietiekami apgūta, pielietota ļoti reti;
- 2 – vidējs, prasmei nepieciešama vingrināšanās, pielietota dažreiz, galvenokārt pēc atgādinājuma;
- 3 – augsts, prasme apgūta pietiekamā līmenī, pielietota bieži, lielākoties pēc paša iniciatīvas.

Paldies par atbalstu un sadarbību!

Kodēšanas tabula

Prasmes kods	Sociālā prasme
P1S	Lieto pieklājības frāzes (sasveicināšanās, atvadīšanās, lūdzu, paldies) SĀKUMĀ
P2S	Prot sagaidīt savu kārtu (rotaļā, spēlē, sarunā) SĀKUMĀ
P3S	Izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ
P4S	Atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ
P5S	Dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ
P6S	Cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ
P1B	Lieto pieklājības frāzes (sasveicināšanās, atvadīšanās, lūdzu, paldies) BEIGĀS
P2B	Prot sagaidīt savu kārtu (rotaļā, spēlē, sarunā) BEIGĀS
P3B	Izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS
P4B	Atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS
P5B	Dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS
P6B	Cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS

5. pielikums

Pirmdatu tabula – sociālo prasmju novērtējums

R	P1S	P2S	P3S	P4S	P5S	P6S	P1B	P2B	P3B	P4B	P5B	P6B
1	1	1	2	1	1	1	3	2	3	2	2	2
1	2	1	2	2	2	1	3	2	3	3	3	2
1	1	1	1	1	1	1	2	2	3	2	2	2
2	2	1	2	2	2	1	2	2	3	2	3	2
2	2	1	2	2	1	1	3	2	3	3	2	2
2	2	1	2	1	1	1	3	2	2	2	2	2
2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3	3	2
2	1	1	1	1	1	1	2	2	3	2	3	2
2	2	1	1	1	1	1	3	2	2	2	2	2
2	1	1	2	1	1	1	2	2	3	2	2	2
2	2	1	2	2	1	1	3	2	3	3	2	2
2	2	1	1	1	1	1	3	2	3	2	2	2

Responedti (R) :

1 – skolotājs

2 - vecāks

Šķērstabulas (*Crosstabs*)

Crosstabs

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS * Respondenta kods	13	100,0%	0	,0%	13	100,0%

P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	2	2	4
		% of Total	15,4%	15,4%	30,8%
	VIDĒJS LĪMENIS	Count	1	8	9
		% of Total	7,7%	61,5%	69,2%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	2,359 ^a	1	,125		
Continuity Correction ^b	,677	1	,411		
Likelihood Ratio	2,221	1	,136		
Fisher's Exact Test				,203	,203
Linear-by-Linear Association	2,178	1	,140		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .92.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	3	9	12
		% of Total	23,1%	69,2%	92,3%
	VIDĒJS LĪMENIS	Count	0	1	1
		% of Total	,0%	7,7%	7,7%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,325 ^a	1	,569		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,549	1	,459		
Fisher's Exact Test				1,000	,769
Linear-by-Linear Association	,300	1	,584		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .23.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	1	4	5
		% of Total	7,7%	30,8%	38,5%
	VIDĒJS LĪMENIS	Count	2	6	8
		% of Total	15,4%	46,2%	61,5%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,043 ^a	1	,835		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,044	1	,834		
Fisher's Exact Test				1,000	,685
Linear-by-Linear Association	,040	1	,841		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.15.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	2	6	8
		% of Total	15,4%	46,2%	61,5%
		Count	1	4	5
	VIDĒJS LĪMENIS	% of Total	7,7%	30,8%	38,5%
		Count	3	10	13
	Total	% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,043 ^a	1	,835		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,044	1	,834		
Fisher's Exact Test				1,000	,685
Linear-by-Linear Association	,040	1	,841		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.15.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	2	8	10
		% of Total	15,4%	61,5%	76,9%
	VIDĒJS LĪMENIS	Count	1	2	3
		% of Total	7,7%	15,4%	23,1%
Total	Count	3	10	13	
	% of Total	23,1%	76,9%	100,0%	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,231 ^a	1	,631		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,218	1	,640		
Fisher's Exact Test				1,000	,580
Linear-by-Linear Association	,213	1	,644		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .69.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	ZEMS LĪMENIS	Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%
		Total			
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%
		Total			

Chi-Square Tests	
	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	13
a. No statistics are computed because P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ is a constant.	

P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
		Respondenta kods			Total
		SKOLOTĀJS	VECĀKI		
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	1	4	5
		% of Total	7,7%	30,8%	38,5%
	AUGSTS LĪMENIS	Count	2	6	8
		% of Total	15,4%	46,2%	61,5%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,043 ^a	1	,835		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,044	1	,834		
Fisher's Exact Test				1,000	,685
Linear-by-Linear Association	,040	1	,841		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.15.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
		Respondenta kods			Total
		SKOLOTĀJS	VECĀKI		
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests	
	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	13
a. No statistics are computed because P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS is a constant.	

P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	0	3	3
		% of Total	,0%	23,1%	23,1%
	AUGSTS LĪMENIS	Count	3	7	10
		% of Total	23,1%	53,8%	76,9%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,170 ^a	1	,279		
Continuity Correction ^b	,090	1	,764		
Likelihood Ratio	1,828	1	,176		
Fisher's Exact Test				,528	,420
Linear-by-Linear Association	1,080	1	,299		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .69.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	2	7	9
		% of Total	15,4%	53,8%	69,2%
	AUGSTS LĪMENIS	Count	1	3	4
		% of Total	7,7%	23,1%	30,8%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,012 ^a	1	,913		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,012	1	,913		
Fisher's Exact Test				1,000	,706
Linear-by-Linear Association	,011	1	,916		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .92.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	2	7	9
		% of Total	15,4%	53,8%	69,2%
	AUGSTS LĪMENIS	Count	1	3	4
		% of Total	7,7%	23,1%	30,8%
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,012 ^a	1	,913		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,012	1	,913		
Fisher's Exact Test				1,000	,706
Linear-by-Linear Association	,011	1	,916		
N of Valid Cases ^b	13				
a. 3 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .92.					
b. Computed only for a 2x2 table					

P6B – cešas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS * Respondenta kods

Crosstab					
			Respondenta kods		Total
			SKOLOTĀJS	VECĀKI	
P6B – cešas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	VIDĒJS LĪMENIS	Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%
		Total			
Total		Count	3	10	13
		% of Total	23,1%	76,9%	100,0%
		Total			

Chi-Square Tests	
	Value
Pearson Chi-Square	. ^a
N of Valid Cases	13
a. No statistics are computed because P6B – cešas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS is a constant.	

7. pielikums

Kronbaha alfa metode (Cronbach's Alpha)

Reliability VISIEM RESPONDENTIEM

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,798	12

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	20,31	6,064	,368	,793
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	20,92	6,410	,484	,783
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,38	5,590	,552	,772
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,62	4,923	,884	,728
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	20,77	5,526	,703	,755
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	21,00	7,167	,000	,805
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	19,38	6,090	,328	,799
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	20,00	7,167	,000	,805
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	19,23	6,359	,278	,801
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	19,69	5,231	,776	,744
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	19,69	5,897	,445	,784
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	20,00	7,167	,000	,805

Reliability SKOLOTĀJIEM

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,895	12

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	20,67	9,333	,945	,864
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	21,00	13,000	,000	,903
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,33	10,333	,629	,887
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,67	9,333	,945	,864
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	20,67	9,333	,945	,864
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	21,00	13,000	,000	,903
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	19,33	10,333	,629	,887
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	20,00	13,000	,000	,903
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	19,00	13,000	,000	,903
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	19,67	9,333	,945	,864
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	19,67	9,333	,945	,864
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	20,00	13,000	,000	,903

Reliability VECĀKIEM

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,771	12

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	20,20	5,956	,259	,772
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	20,90	5,656	,606	,739
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,40	5,156	,531	,740
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	20,60	4,489	,873	,686
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	20,80	5,289	,619	,730
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	21,00	6,667	,000	,777
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	19,40	5,822	,232	,781
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	20,00	6,667	,000	,777
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	19,30	5,567	,380	,760
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	19,70	4,900	,717	,713
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	19,70	5,789	,277	,773
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	20,00	6,667	,000	,777

8. pielikums

Manna Vitnija tests (Mann-Whitney Test)**NPar Tests**

Ranks				
	Respondenta kods	N	Mean Rank	Sum of Ranks
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	4,67	14,00
	VECĀKI	10	7,70	77,00
	Total	13		
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	6,50	19,50
	VECĀKI	10	7,15	71,50
	Total	13		
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	7,33	22,00
	VECĀKI	10	6,90	69,00
	Total	13		
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	6,67	20,00
	VECĀKI	10	7,10	71,00
	Total	13		
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	7,67	23,00
	VECĀKI	10	6,80	68,00
	Total	13		
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	7,00	21,00
	VECĀKI	10	7,00	70,00
	Total	13		
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	SKOLOTĀJS	3	7,33	22,00
	VECĀKI	10	6,90	69,00
	Total	13		
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	SKOLOTĀJS	3	7,00	21,00
	VECĀKI	10	7,00	70,00
	Total	13		
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	SKOLOTĀJS	3	8,50	25,50
	VECĀKI	10	6,55	65,50
	Total	13		
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	SKOLOTĀJS	3	7,17	21,50
	VECĀKI	10	6,95	69,50
	Total	13		
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	SKOLOTĀJS	3	7,17	21,50
	VECĀKI	10	6,95	69,50
	Total	13		
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	SKOLOTĀJS	3	7,00	21,00
	VECĀKI	10	7,00	70,00
	Total	13		

Test Statistics^b					
	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]
P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	8,000	14,000	- 1,476	,140	,287 ^a
P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	13,500	19,500	-,548	,584	,811 ^a
P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	14,000	69,000	-,200	,841	,937 ^a
P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	14,000	20,000	-,200	,841	,937 ^a
P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	13,000	68,000	-,462	,644	,811 ^a
P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	15,000	70,000	,000	1,000	1,000 ^a
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS	14,000	69,000	-,200	,841	,937 ^a
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS	15,000	70,000	,000	1,000	1,000 ^a
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS	10,500	65,500	- 1,039	,299	,469 ^a
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS	14,500	69,500	-,105	,916	,937 ^a
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS	14,500	69,500	-,105	,916	,937 ^a
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS	15,000	70,000	,000	1,000	1,000 ^a
a. Not corrected for ties.					
b. Grouping Variable: Respondenta kods					

Vilkoksona tests (*Wilcoxon Signed Ranks Test*)

NPar Tests

Ranks				
		N	Mean Rank	Sum of Ranks
P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS - P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^a	,00	,00
	Positive Ranks	11 ^b	6,00	66,00
	Ties	2 ^c		
	Total	13		
P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS - P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^d	,00	,00
	Positive Ranks	12 ^e	6,50	78,00
	Ties	1 ^f		
	Total	13		
P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS - P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^g	,00	,00
	Positive Ranks	12 ^h	6,50	78,00
	Ties	1 ⁱ		
	Total	13		
P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS - P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^j	,00	,00
	Positive Ranks	12 ^k	6,50	78,00
	Ties	1 ^l		
	Total	13		
P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS - P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^m	,00	,00
	Positive Ranks	13 ⁿ	7,00	91,00
	Ties	0 ^o		
	Total	13		
P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS - P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ	Negative Ranks	0 ^p	,00	,00
	Positive Ranks	13 ^q	7,00	91,00
	Ties	0 ^r		
	Total	13		

Atšifrējumi

a. P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS < P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ
b. P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS > P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ
c. P1B – lieto pieklājības frāzes BEIGĀS = P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ
d. P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS < P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ
e. P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS > P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ
f. P2B – prot sagaidīt savu kārtu BEIGĀS = P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ
g. P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS < P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ
h. P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS > P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ
i. P3B – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS = P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ
j. P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS < P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ
k. P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS > P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ
l. P4B – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS = P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ
m. P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS < P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ
n. P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS > P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ
o. P5B – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS = P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ
p. P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS < P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ
q. P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS > P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ
r. P6B – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS = P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ

Test Statistics ^b						
	P1B – lieto pieklājības	P2B – prot sagaidīt	P3B – izsaka lūgumu,	P4B – atvainojas,	P5B – dalās ar	P6B – cenšas

	frāzes BEIGĀS - P1S – lieto pieklājības frāzes SĀKUMĀ	savu kārtu BEIGĀS - P2S – prot sagaidīt savu kārtu SĀKUMĀ	vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams BEIGĀS - P3S – izsaka lūgumu, vēršas pēc palīdzības, kad nepieciešams SĀKUMĀ	lūdz piedošanu, kad nepieciešams BEIGĀS - P4S – atvainojas, lūdz piedošanu, kad nepieciešams SĀKUMĀ	rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku BEIGĀS - P5S – dalās ar rotaļlietām, materiāliem vai pārtiku SĀKUMĀ	sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu BEIGĀS - P6S – cenšas sakārtot rotaļlietas, savu darba vietu SĀKUMĀ
Z	-3,207 ^a	-3,464 ^a	-3,217 ^a	-3,464 ^a	-3,500 ^a	-3,606 ^a
Asymp. Sig. (2- tailed)	,001	,001	,001	,001	,000	,000
a. Based on negative ranks.						
b. Wilcoxon Signed Ranks Test						

Uz bērniem vērstās ģimenes funkcijas

Vides kontrole. Kad cilvēkbērns ir piedzimis, viņš ir viens no bezpalīdzīgākajiem radījumiem, kuru kontrolē divas pasaules – fiziskā un sociālā. Šo funkciju varētu saukt arī par aizsardzības. Vecāki palīdz bērnam pielāgoties abām šīm pasaulēm.

Ģimene nodrošina bērnu ar fizisku izdzīvošanu un drošību, kā arī nodrošina sociālo statusu .

Vecāki nodrošina mazulim visu nepieciešamo, apmierinot viņa vajadzības pēc siltuma u.c.

Sociālajā jomā – bērns tiek nodrošināts ar vārdu un sociālo stāvokli, ko tas dod sabiedrībā, kuru nosaka bērna ģimenes sociālais un ekonomiskais stāvoklis, kuru bērns pats var mainīt viņam pieaugot.

Vārda došana un statusa piešķiršana ir vienas no pirmajām darbībām sociālajā jomā bērna dzīvē. Taču ir vēl kāda ļoti svarīga funkcija, kas bērnu padara par civilizētu būtni un tas ir socializācijas process. Bērns tiek iepazīstināts ar savas kultūras uzvedības normām un vērtībām, un apmācīts tās ievērot.

Bērns apgūst attieksmi, izturēšanos dažādās situācijās, manieres (uzvedības normas).

Orientācija. Ģimene arī nosaka kādām sociālajām grupām u.c. bērnam uzticēties, šis ietver arī reliģiju, izglītības iestāžu izvēli, izklaides un brīvā laika pasākumus. Ģimene māca bērnam kā izdarīt izvēli, kurai sociālajai grupai piederēt .

Reģenerācija, atjaunošanās.

Arī šī ir viena no funkcijām, kas tiešā veidā skar bērnus.

Šī kategorija ietver visus faktoros ģimenes dzīvē, kas atjauno ģimenes locekļu enerģiju darbībai ārpus ģimenes.

Cilvēka nervu sistēmai tas ir smags pārbaudījums, satikt daudz un dažādu cilvēku un mājas ir tā vieta, kurā cilvēks var atgūties.

Mājās nav jāturpina maska, kas bijusi uzlikta sabiedrībā. Šeit cilvēks var atpūsties un būt viņš pats. Ģimene ir tā vieta, kurā cilvēks var atgūt fizisko un psihisko veselību (pēc 35, 67. - 77.lpp.).

1. Rūjienas pilsētas SPII vadītājai Lidijai Budahai par iedrošinājumu un atbalstu.
2. Zinātniskā darba vadītājam asoc. profesoram Dr.paed. Aivaram Lasmanim par profesionālu vadību, sapratni, uzticību un atbalstu.
3. Rūjienas pilsētas SPII „Ezīšu” un „Mārītes” grupiņu bērniem un vecākiem par sapratni sadarbību.
4. LU PPF bibliotekārēm par izpratni un pretimnākšanu.
5. Francim Milleram, manam vīram, par emocionālu atbalstu, sapratni un iejūtību.
6. Valteram Milleram, manam dēlam, par neizmērojamo pacietību, sapratni un mīlestību.
7. Jaunākajai ģimenes atvasei par pacietību un izturību.
8. Olgai Millerei un Guntim Kubliņam, maniem vecākiem, par izpalīdzību, emocionālo un finansiālo atbalstu.
9. Ievai Millerei, manai mātai, par emocionālo atbalstu.
10. Unai Leitlandei, Maritai Kļaviņai un Vitai Roķei, manām kolēģēm, par sapratni, iejūtību un izpalīdzību.
11. Visiem Rūjienas pilsētas SPII darbiniekiem par emocionālu atbalstu.
12. Valdim un Lienei Kļiņiem par iespieddarbu nodrošināšanu.
13. Visiem pārējiem, kas jebkādā veidā tieši vai netieši bijuši saistīti ar šo procesu.

PALDIES!